

00142

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

900 ΒΕΡΟΙΑΣ

Βιογρ.

Αριθ. ελς

890/1956

Εξ αγοράς

Δωρεά

Χ. Μ. Κορδαν Χρ

Τ.Α. Β ΤΙΣΒ

ΠΛ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

Β
ΚΟΤ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΙΩΑΝ. Κ. ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΤΤΟΥΝΙΟΣ

Ο ΕΚ ΒΕΡΟΙΑΣ ΣΟΦΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

1943

ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ συγγραφεὺς τῆς μικρᾶς αὐτῆς ἱστορικῆς μελέτης, λυπεῖται διότι αἱ πολεμικαὶ περιστάσεις δὲν ἐπέτρεψαν εἰς αὐτόν νά παρουσιάσῃ εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν πλήρη βιογραφίαν τοῦ Ἰωάννου Κωττουνίου, τοῦ σοφοῦ αὐτοῦ πατριώτου τῆς Βεροίας. Ἐπιφυλάσσεται ὅμως, ὅπως γράφει καὶ εἰς ἄλλην σελίδα, νά συμπληρώσῃ τὰ κενὰ μέ τὸ ἄφθονον, ὅπως φαντάζεται, ὑλικόν, τὸ ὁποῖον θὰ εὔρη εἰς τὰ ἀρχεῖα τῶν ἰταλικῶν πανεπιστημίων καὶ πρό παντός εἰς τὴν Ραδονα, ὅπου κατ' ἐξοχὴν ἐδίδαξε καὶ ἀπέθανεν ὁ σκιαγραφούμενος Μακεδών.

Ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος, κορυφὴ πνευματικῆ τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας (17ος αἰών) εἶναι ἄγνωστος εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ πρό παντός εἰς τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ πατρίδα, τὴν Βέροϊαν. Ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων οἵτινες ὡς διάδοχοι τῶν προσφυγόντων σοφῶν τοῦ Βυζαντίου διετήρησαν εἰς τὴν ἀναγεννηθεῖσαν Δύσιν λαμπρὰν τὴν φήμην τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Ἐγκαταλείψας τὴν τυραννουμένην ὑπὸ ἀμαθοῦς δυνάστου πατρίδα του καὶ φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πόθου τῶν γραμμάτων, μετὰ διαφόρους περιπετείας ἀφίχθη εἰς τὴν ἰταλικὴν χερσόνησον ἔνθα διδάχθει τὴν φιλοσοφίαν, θεολογίαν καὶ ἰατρικὴν, ὅπως συνέβαινε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀπέβη ἐκ τῶν ἀρίστων διδασκάλων τῆς ἐποχῆς του. Πιστεύων δὲ ὅτι διὰ τῆς μορφώσεως τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος θὰ ἐπετυγχάνετο βαθμηδὸν ἡ ἐθνικὴ καὶ πολιτικὴ χειραφέτησις τῆς πατρίδος του, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε εἶχε λησμονήσει, ἵδρυσεν εἰς τὴν Ραδονα τῆς Ἰταλίας δι' ἰδίων ἐξόδων πνευματικῶν ἴδρυμα, τὸ Κωττουνιανὸν Ἑλληνομουσεῖον ἢ Κολλέγιον, πρὸς ἀποκλειστικὴν καὶ δωρεᾶν μόρφωσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων.

Καὶ ἐγράφησαν μὲν ἱστορικὰ τινὰ σημειώματα διὰ τὸν ἐπιφανῆ αὐτόν μύστην τῶν γραμμάτων, ἀλλ' αὐτὰ ἔμειναν κτῆμα τῶν ὀλί-

γων, ἡ δὲ ἱστορία πρέπει νὰ γράφηται διὰ τὴν ὁλότητα τοῦ ἔθνους καὶ αὐτῆς νὰ γίνηται κτήμα καὶ πνευματικὴ τροφή.

Δὲν ἀρκοῦν ὅμως οἱ κόποι τῶν ταπεινῶν ἐρευνητῶν τῆς προγονικῆς ἱστορίας, διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτό. Ἀπαιτεῖται τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ πρὸ πάντων τῆς πολιτείας, μεταξὺ τῶν κυριωτέρων σκοπῶν τῆς ὁποίας πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἡ ὑποστήριξις αὐτῶν τῶν προσπαθειῶν, λίαν ἐπωφελῶν διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἔθνικὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ λαοῦ.

Σήμερον παρ' ὅλας τὰς πολεμικὰς ἀντιξοότητας καὶ τὴν δεινὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν περιήλθεν ἡ πατρίς μας, εἶναι λίαν παρήγορον τὸ ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ προΐσταται τῆς γενικῆς διοικήσεως ὁ ὑπουργὸς κ. **Βασ. Σιμωνίδης**, θερμὸς τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν προστάτης, τῇ εὐγενεῖ συνδρομῇ τοῦ ὁποίου ἐκδίδεται καὶ ἡ μικρὰ αὐτὴ ἱστορικὴ μελέτη.

Ἐλπίζομεν καὶ εὐχόμεθα ὅπως καὶ ἄλλοι, εἰδικώτεροι ἀπὸ ἡμᾶς μελετήσουν καὶ ἐρευνήσουν τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις πλείστων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας οἱ ὅποιοι μεγίστην ὑπηρεσίαν προσέφερον εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐπιστήμην· νομίζομεν δὲ ὅτι διὰ τῆς μελέτης αὐτῶν θὰ καταστῆ δυνατὸν νὰ συμπληρωθοῦν τὰ κενὰ τῆς ἱστορίας τῶν βορείων ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν, ἅτινα καὶ θὰ συμβάλουν εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ἔθνικῆς μας ἱστορίας ἀπὸ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως χρόνων.

ΙΩΑΝ. Κ. ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗΣ

Θεσσαλονίκη Μάρτιος 1943

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) 'Αλλατίου Λέοντος, 'Ελλάς. "Εκδοσις Δημ. Ροδοκανάκι. 'Αθήναι αωπβ'.
- 2) Βασδραβέλλη 'Ιωάν., 'Ιστορικόν 'Αρχεῖον Βεροίας Θεσσαλονίκη 1942.
- 3) Εὐγενικός Μάρκος, "Εκδοσις Θεοδοσίου Κωττουνίου Βεροιέως Βιέννα 1784.
- 4) Κοκκίνου Διον., 'Η 'Ελληνική 'Επανάστασις Τ. 1 - 6. 'Αθήναι 1931 - 35.
- 5) Krusii Mart., TurcoGraecia κ.λ π.
- 6) Λάμπρου Σπυρ., Νέος 'Ελληνομνήμων. 'Αθήναι 1904 - 1927.
- 7) » » Λόγοι και ἄρθρα 1879 - 902. 'Αθήναι 1902.
- 8) Legrand Em., Bibliographie Hellénique A - E. Paris 1894.
- 9) Μυστακίδου Β., 'Εν Πεντηκονταετηρίδι Φιλολ. Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. Κων)πολις 1911.
- 10) Netjhammer R. Das griech. Kolleg in Rom. Salzburg 1905.
- 11) Παπαδοπούλου Βρεττού., Νεοελληνική Φιλολογία. 'Αθήναι 1857.
- 12) Παπαρηγοπούλου Κωνστ., 'Ιστορία τοῦ 'Ελληνικοῦ "Εθνους. 'Αθήναι 1925.
- 13) Παπαρηγοπούλου Κωνστ., 'Η Ιστορία ἐν γένει και ἰδίως ἡ Ιστορία τῶν νεωτέρων χρόνων. 'Αθήναι 1889.
- 14) Σάθα Κωνστ., Νεοελληνική Φιλολογία. 'Αθήναι 1868.
- 15) » » Μνημεῖα 'Ελληνικῆς 'Ιστορίας 'Αθήναι 1870.
- 16) Σωτηριάδου Γ., 'Ημερολόγιον τῆς Μεγάλης 'Ελλάδος. 'Αθήναι 1932.

1) Τά ἀπαξ μνημονευόμενα βοηθήματα δὲν ἀναγράφονται ἐνταῦθα.

Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ὑπερηφάνου αὐτοῦ προπυργίου τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ, μαζί μέ τήν ἀπώλειαν τῆς ἐθνικῆς καί πολιτικῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων εἶχεν ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα καί τήν σβέσιν τῶν φώτων τῆς Ἀνατολῆς. Τά προνόμια, τά ὁποῖα παρεχώρησεν ὁ πορθητής τοῦ Βυζαντίου εἰς τόν ἀνθερωτικόν πατριάρχη Γεννάδιον τόν Σχολάριον καθαρῶς θρησκευτικῆς φύσεως, ἐπιδράσαντα διά τῆς παρελεύσεως τῶν ἐτῶν ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ἑλληνικῇ χερσονήσῳ, οὐδεμίαν ἔσχον ἀπήχησιν ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου. Ὁ ἀσιάτης κατακτητής ἀντιδρῶν πρὸς πᾶσαν ἐκδήλωσιν τοῦ χριστιανικοῦ καί ἑλληνοβυζαντινοῦ πολιτισμοῦ ἐπέτυχε συντόμως τόν βαθμιαῖον καί συστηματικόν ἐκπατρισμόν ὄλων τῶν ὑπερόχων ἐκείνων πνευματικῶν κορυφῶν τοῦ Βυζαντίου καί τῆς ἑλληνικῆς ἐνδοχώρας. Ἐνῶ δέ οἱ ἐπιζήσαντες ἐκ τῶν αὐτοπτῶν τῆς ἐπελθούσης ἐθνικῆς συμφορᾶς ἤτις προανήγγειλε τὴν εἰσβολὴν τῶν ἀσιατῶν εἰς τὴν καρδίαν τῆς Εὐρώπης, ἐφυγαδεύοντο εἰς τὴν Δύσιν καί πρὸ παντὸς εἰς τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον ὡς ἔσχατοι κληρονόμοι τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος ἠ μεταφέροντες τὰ φῶτα τῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καί σὺν τῷ χρόνῳ ἐκλείποντες εἰς τὴν φιλόξενον ταύτην χριστιανικὴν γῆν, ῥεῦμα ὁσονούπω συνεχές ἐδημιουργήθη ἀπὸ νέους ὑποδοῦλους Ἑλληνας ἐξ ὄλων τῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν τῆς βαλκανικῆς καί τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τὰς νέας πνευματικὰς ἐστίας τὴν Βολογνα, Ραδονα, Ρίζα, Βενεζία κλπ. Αἱ προέχουσαι αὐταὶ πόλεις τῆς Ἰταλίας μεταβάλλονται εἰς πραγματικὰς ἐθνικὰς ἐστίας καί ἡ σπουδάζουσα καί πρὸς μάθησιν ὀργῶσα ἑλληνικὴ νεολαία ἐκεῖ κατευθύνεται.

Ἐπάνω τοῦ ὄδυνηροῦ ἡμῶν ἐπιτυμβίου

ὑπῆρξεν ἡ ἀνάγνωσις τῆς Δύσεως ἡ πρώτη.

ἔγραφεν κάπως ὑπερβολικά, ἀλλ' ἐκφραστικώτατα ποιητῆς μας τῶν νεωτέρων χρόνων.

1) Πρβλ. Σ π. Λάμπρου, Λόγοι καὶ ἄρθρα. σελ. 211.

Ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας εἶχε συγκεντρώσει ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἀκόμη πλείστους ἐπιστήμονας καὶ σπουδαστάς ἐξ ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, διὰ τῆς παρόδου δὲ τοῦ χρόνου κατῴρθωσε νὰ ἐξελιχθῆ εἰς τὸ σπουδαιότερον πνευματικὸν κέντρον τῆς Δύσεως, ἔνθα πλείστοι Ἕλληνες, πραγματικοὶ ἱεροφάνται τῆς ἀναγεννήσεως, ἀλλὰ καὶ διδασκόμενοι νέοι, διέτριβον. Μὲ τὴν πτώσιν τῆς βασιλίδος ἰσχυρὸν ρεῦμα ἐδημιουργήθη πρὸς τὴν πόλιν ταύτην ὑφιστάμενον ἔκτοτε συνεχῆς μὲ καταμερισμὸν τινα καὶ πρὸς ἄλλας Ἰταλικὰς πόλεις μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας ὑπὸ τοῦ Βοναπάρτου.

Μεταξὺ λοιπὸν τῶν ἐπιφανεστέρων Ἑλλήνων, οἵτινες ἐμορφώθησαν καὶ ἀνεδειχθησαν ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἀποτελέσαντες ἠθικοὺς καὶ πνευματικοὺς παράγοντας διὰ τὴν μέλλουσαν τῆς Ἑλλάδος ἀναγέννησιν, συγκαταλέγεται ὁ Μακεδὼν Ἰωάννης Κωττούνιος¹.

Διὰ τὸν Ἰωάννην Κωττούνιον, τὸν φιλόσοφον, ἰατρὸν καὶ θεολόγον ὀλίγα τινὰ ἢ καὶ περισσότερα εἰς τὸ παρελθὸν ἐγράφησαν². Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο διὰ τὴν βιογραφίαν τοῦ σκιαγραφουμένου σοφοῦ νὰ εἶχομεν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ρωμαϊκοῦ κολλεγίου τῆς Ρώμης, ἰδρύματος τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ ΙΓ', τὰτινα καὶ διασφύζονται³, ὡς καὶ τοὺς σχετικὸς φακέλλους τῶν Πανεπιστημίων τῆς Βολογνᾶ καὶ Ραδονᾶ ἔνθα ἐπὶ σειρὰν δεκαετηρίδων ἐδίδαξεν ὁ Κωττούνιος⁴. Ἐπιφυλασσόμενοι ὁμως, ὅταν παρέλθῃ ὁ

1) Κωττούνιος καὶ ὄχι Κοττούνιος ἢ Κουτούνιος. Ὁρθῶς ἔγραψεν ὁ Α. Παπαδ. Βρεττός, Νεοελ. φιλ. Β. σ. 94. Βλέπε καὶ ἐν Ἡμερολ. Μεγ. Ἑλλάδος 1932 σ. 431 ἔξ. Πρβλ. Λέοντος Ἀλλατίου. Ἑλλάς κλπ. ἔκδ. Ροδόκανάκι, Ἀθηναίωσις^β καὶ Ε.μ. Legrand, Ἑλλην. βιβλιογραφία, Β. σ. 91 καὶ ἐν Πεντηκονταετ. Φιλολ. Σουλ. Κων/πόλεως, 1861 - 1911 σ. 286.

2) Βλέπε *Turograecia* σ. 94, 95. *Bibliotheka Hellenika*, Γ. 391, 528. Α. Παπαδοπούλου Βρεττοῦ, Νεοελ. Φιλολ. Β. σ. 32, 294, 295. Κ. Σάθα ἐν Νεοελ. φιλολ. σ. 301 ἔξ. Τοῦ αὐτοῦ, Μνημεῖα Ἑλλ. Ἱστορίας Η. σ... τοῦ αὐτοῦ, Μεσαιων. βιβλιοθ., Γ. σ. 389, Ἀρχιμ. Δημητρακοπούλου, Προσθ. καὶ διορθ. εἰς Σάθαν σ. 42. Ε. Legrand, Ἑλλην. βιβλιογρ. Α, Β-Γ. κλπ. Σπ. Λάμπρου, Νέος Ἑλληνομν. Β. σ. 371 ἔξ. Ἀθηνᾶ, Τ. 27. Πεντηκοντ. Φιλ. Σουλ. Κων/πόλεως σ. 279 ἔξ. Μακεδονικὰ ἡμερολόγια, 1911 σ. 169, 1913 σ. 62 καὶ 1940 μελέτη Ν. Πετροπούλου. Ἡμερολ. Μεγ. Ἑλλάδος, σ. 161 ἔξ.

3) Πρβλ. R. Netjhammer, *Das griech. Kolleg in Rom, Salzburg 1905*.

4) Ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Σπ. Λάμπρος, ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι, Β. 1905 Τ. Α. σ. 373 γράφει ὅτι εἶχε λάβει κατὰ τὸ ἔτος 1904 πληροφορίας

πολεμικός σάλος και τὸ πνεῦμα τῆς εἰρήνης πρυτανεύσῃ ἐν τῷ κόσμῳ, νὰ παράσχωμεν συμπληρωματικῶς τὰ ἐλλείποντα βιογραφικὰ στοιχεῖα, θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν παροῦσάν μας μελέτην εἰς σύντομον ἔρευναν τοῦ βίου τοῦ Μακεδόνος σοφοῦ ἐκ τῶν προσιτῶν εἰς ἡμᾶς βοηθημάτων τῆς διεθνοῦς βιβλιογραφίας.

Ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος ἐγεννήθη εἰς τὴν Βέροιαν τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸ ἔτος 1577 περίπου², ἐκ πατρὸς Δημητρίου καὶ μητρὸς ἀγνώστου ἐπωνύμου. Ἡ οἰκογένεια τῶν Κωττούνιων ἦτο εὐγενῆς κατέχουσα καὶ οἰκόσημον, τὸ ὁποῖον ὁ Κρούσιος ὡς ἐξῆς περιγράφει :

Κέρας———ἀνὴρ μετὰ ξίφους———κέρας———στέφανος περικεφαλαία ἀνοικτὴ———ἀνὴρ μετὰ ξίφους μετὸν βραχίονα τεταμένον, κάτωθεν δὲ τὰ ὀνόματα Ἄγγελος, Λάμπρος καὶ Ἰωάννης.

Ἡ Βέροια πάντως τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο κέντρον δικαστικόν καὶ διοικητικόν, οἱ δὲ Τοῦρκοι καταλαβόντες τὴν πόλιν ταύτην ἄνευ ἀντιστάσεως κατὰ τὸ ἔτος 1436 παρέσχον προνομία τινα εἰς τοὺς κατοίκους καὶ διῆ εἰς τὴν οἰκογένειαν Χαριτοπούλων, ὡς προκύπτει ἐκ τῶν δημοσιευθέντων καὶ δημοσιευθησομένων ἐγγράφων τοῦ ἀρχεῖου τῆς Βεροίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας³.

Τὴν στοιχειώδη καὶ γυμνασιακὴν σπουδὴν ἔλαβε πιθανῶς ὁ Κωττούνιος ἐν Βεροίᾳ καὶ ἴσως καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ. Οὐδεμίαν ὁμως ἔχομεν μαρτυρίαν περὶ τῶν νεανικῶν χρόνων αὐτοῦ, ὡς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Λάμπρου⁴. Εἰς ἡλικίαν 27 ἢ 28 ἐτῶν καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1603 ἢ 1604 ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος μετὰ τοῦ προμνησθέντος ἀδελφοῦ

παρὰ τοῦ R. Nassimi πρυτάνεως τοῦ πανεπιστημίου τῆς Padova διὲ διασφύζονται ἐκεῖ οἱ ὑπ' ἀριθ. 605, 606, 696, καὶ 703 φάκελλοι τοῦ παλαιοῦ ἀρχεῖου, περιέχοντες πληροφορίας διὰ τὸν Κωττούνιον καὶ τὸ Κολλέγιόν του.

1) Περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Κωττούνιου βλέπε Legrand, *Bibl. Hell.* Γ. σ. 389. Δημητρίου Προκοπίου, περὶ λογίων Γραικῶν ἐν *Fabriceii, Biblioth. Graeca*, ἔκδ. Harlesii XI σ. 529. Ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ Κωττούνιανου Λυκεῖου ἐν τῇ πλατεῖᾳ Del Santo ὑπῆρχεν ἐπιγραφή μετὰ τὰς λέξεις IOANNIS COTTUNII EQUITIS VERRIENSIS κλπ. κλπ.

2) Περὶ τῆς ἡλικίας Κωττούνιου βλέπε, Legrand, Γ. σ. 391 ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ σημειώματα τοῦ Κρούσιου ἐν ἔτει 1605 καθορίζεται ἡλικία 28 ἐτῶν.

3) Πρβλ. Ἰ. Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικόν ἀρχεῖον Βεροίας. Θεσσαλονίκη 1942 σ. 5.

4) Ὁ Κρούσιος εἰς τὰ σημειώματά του γράφει Lamprus. Πρβλ. ἐν Πεντηκ. Φιλ. Συλ. Κων)πόλεως σ. 281.

του αναφαίνονται εις τὰς ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Μυστακίδου τὸ πρῶτον ἔκδοθείσας σημειώσεις τοῦ Γερμανοῦ ἑλληνοστοῦ Μαρτίνου Κρουσίου¹ ἐν Βλαχίᾳ, ἔνθα καὶ ἐδιδάχθησαν τὴν λατινικὴν γλῶσσαν². Εὐγενεῖς ἐξ Ἑλλάδος³ ἀποκαλεῖ αὐτοὺς ὁ Γερμανὸς σοφὸς καὶ ὠραίους τὴν ὄψιν, ὡς ἄλλως τε προκύπτει καὶ ἐκ τῆς δημοσιευμένης εἰκόνας τοῦ γέροντος σοφοῦ.

Σκοτεινὰ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς τὴν παρὰ τὸν Ἴστρον καὶ Δούναβιν χώραν, ἔνθα ἤκμαζε καὶ τότε τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον⁴ φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ Κωττούνιοι εἰς ἐπιδρομὴν τινα ταταρικῶν φύλων τῆς γείτονος Κριμαίας συνελήφθησαν ὑπὸ Τατάρων στρατιωτῶν καὶ ἀπήχθησαν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν⁵. Τὸ γεγονός εἶναι ἀναμφισβήτητον κατὰ μαρτυρίαν τῶν ἰδίων Κωττουνίων πρὸς τὸν Κρούσιον, ἀλλ' ἡ αἰχμαλωσία ὑπῆρξε μᾶλλον βραχεῖα, διότι ἀπλευθερώθησαν παρ' ἰσχυροῦ τινος καὶ πλουσίου προστάτου διὰ τῆς καταβολῆς λύτρων, πλεόν ἀπαραιτήτων εἰς τὰς ληστρικὰς ἕξεις τῶν Τατάρων. Πάντως τὰ λύτρα ταῦτα ἐπρόκειτο νὰ ἐπιστραφοῦν εἰς τὸν χορηγὸν καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἐκ Βεροίας ἀδελφοὶ μεταβάντες μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των εἰς Κων)πολιν, ἐπεσκέφθησαν τὸν πατριάρχην Ραφαὴλ (1603—1607), ὅστις ἐφωδίασεν αὐτοὺς μὲ συστατικὰ γράμματα πρὸς «τοὺς γαληνοτάτους βασιλεῖς, ἐκλαμπροτάτους ἄρχοντας κλπ.», ἵνα παράσχουν πᾶσαν βοήθειαν καὶ οἰκονομικὴν ἀρωγὴν διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν λύτρων. Ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναχωρήσαντες ἔφθασαν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου ἡ βασίλισσα (ἐκλεκτορίσση) τῆς Σαξωνίας Σοφία, χήρα τοῦ ἡγεμόνος Οὐρίσδα, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τέσσαρα τάλληρα ὃ δὲ υἱὸς τῆς Δὸν Ἰωάννης Γεώργιος δέκα φλωρίνια. Εἰς τὴν Στουτγάρδην ἐνισχύθησαν ἐκ μέρους τοῦ δήμου τῆς πόλεως ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκλέκτωρ τοὺς ἐφωδίασε μὲ συστατικὰ πρὸς ὄλους τοὺς βασιλεῖς, πρίγκηπας καὶ ἀρχιεπισκόπους ἵνα ἐκτός τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως τύχουν καὶ ἄλλων εὐκολιῶν δωρήσας καὶ αὐτὸς προσωπικῶς ἑκατὸν τάλληρα⁶.

Ἐν συνεχείᾳ τοῦ ταξειδίου των βλέπομεν τοὺς δύο ἀδελφοὺς

1) Αὐτόθι σ. 279.

2) *Linguam latinam in Walachia didicerunt.*

3) *Nobiles ex Graecia* ἔνθ. ἄνωτ. 280.

4) *..... militibus a Tataris capti, λύτρον quaerentes, juvenes bene morati.*

5) Ἐνθ. ἄνωτ. σ. 282. *Caesar eis dedit commendaticias litteras ad omnes reges, principes, archiepiscopos: cum ut eis pateat securis apud singulos transcutus et ipsorum inopia succurratur.*

τὴν 17 Ἰανουαρίου 1605 ἀφικνουμένους εἰς τὴν Τυβίγγην (Tübingen) τῆς Γερμανίας νὰ παρουσιάζωνται ἐνώπιον τοῦ φιλέλληνος καθηγητοῦ καὶ σπουδαίου τῶν χρόνων ἐκείνων ἑλληνιστοῦ Μαρτίνου Κρουσίου (Krusius) φέροντες συστατικά τοῦ ἐκ Στουτγάρδης φίλου τοῦ Μαρτίνου Καουλίου (Gaulius). Ὁ διαπρεπὴς Γερμανὸς σοφὸς ἰδιαιτέρως περιεποιήθη τοὺς Κωττούνιους, συγγράμματα τοὺς ἐδώρησε καὶ γενικά ἐφάνη πρὸς αὐτούς, ὅπως ἄλλως τε καὶ πάντοτε, γενναιόδωρος καὶ φιλόφρων. Τοὺς ἐκάλεσεν εἰς γεύματα καὶ εἰς τὰς διδασκαλίας του καὶ πλειστάκις μετ' ἐνδιαφέροντος συνεζήτησε μετ' αὐτῶν. Αἱ συζητήσεις κατὰ κανόνα ἐκτὸς πληροφοριακῶν τινῶν ζητημάτων σχετικῶν μὲ τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ἐπὶ μητροπολίτου Γαβριὴλ καὶ τοὺς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὀρους, ἀφεώρων εἰς θρησκευτικά καὶ δογματικά ζητήματα ἐπὶ τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῆς ὀρθοδόξου καὶ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας. Εἰς τὰς συζητήσεις ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος ὑπερημύνη τῶν διατάξεων τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας κατηγορήσας τοὺς παπιστὰς καὶ καλβινιστὰς. Παρ' ὅλον ὅτι ἐκ τῶν σημειωμάτων τοῦ Κρουσίου, γεγραμμένων εἰς λατινικὴν τῆς παρακμῆς, ἀναμειγμένων μὲ ἑλληνικὰς φράσεις καὶ μὲ διάφορα κενὰ οὐδὲν τὸ συνεχές νόημα δύναται νὰ ἐξαχθῇ καὶ προσφύεστατα ταῦτα ἔχαρακτηρίσθησαν ἀπὸ τὸν Μυστακίδην φύρδην μίγδην¹, ἐν τούτοις ρίπτουν φῶς εἰς ἄγνωστά τινα σημεία τῆς ζωῆς τοῦ σοφοῦ Μακεδόνοιο πρὸ τῆς εἰς Ἰταλίαν μεταβάσεώς του. ✠

Δὲν κατωρθώσαμεν νὰ ἐξακριβώσωμεν ἐπὶ πόσον χρόνον οἱ ἀδελφοὶ παρέμειναν εἰς Tübingen παρὰ τῷ Κρουσίῳ² ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (1605) ὁ μὲν μικρότερος εικοσιπενταετῆς τὴν ἡλικίαν, Λάμπρος οὐδαμοῦ πλέον ἀναφαίνεται, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης μετέβη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐφοίτησεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν κολλέγιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ὁπότεν κατὰ τὸ ἔτος 1613 ἀπεφοίτησεν ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας³. Μετὰ μικρὸν διορισθεὶς εἰς τὸ αὐτὸ κολλέγιον καθηγητῆς, ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν γραμματικὴν καὶ τοὺς Ἑλληνας κλασσικοὺς ἐπὶ τέσσαρα ἔτη⁴.

Ὁ καθηγητῆς Γ. Σωτηριάδης⁵ δὲν καθορίζει ἐπακριβῶς ἂν ὁ

1) Προβλ. ἐνθ. ἄνωτ. σ. 281, Βλέπε καὶ A. Schmidt, *Verzeichnis d. griechischen Handschriften der K. Universitäts Bibliothek zu Tübingen* σ. 70.

2) Πρβλ. Legend, ἐνθ. ἄνωτ. III σ. 389 ἔξ.

3) Πρβλ. *Chronique du Collège grec f. f. v* καὶ 39, παρὰ Legend κ.λ.π.

4) Πρβλ. ἐν Ἡμερολ. Μεγ. Ἑλλάδος 1932, σελ. 431 ἔξ.

Ίωάννης Κωττούνιος προσήλθεν εἰς τὸν καθολικισμόν, ἀλλ' ὅμως εἶναι γεγονός ὅτι ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ αὐτοῦ Κολλεγίου τῆς Ρώμης ἐλειτούργει ἱερατικὸν σωματεῖον τῆς «Ἁγίας Παρθένου» (Congrégation de la Sainte Vierge) ἔνθα ὁ Κωττούνιος, ἐγγραφείς τὴν 8 Δεκεμβρίου¹⁾, ἔλαβε τὸν μοναχικὸν βαθμὸν καὶ ἐν συνεχείᾳ μέχρι τῆς 20 Δεκεμβρίου 1613 ἐκ περιτροπῆς ὅλους τοὺς ἄλλους βαθμοὺς τοὺς ἀναγομένους εἰς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου τεκμαίρεται ἀλανθάστως ἡ μετástασίς του εἰς τὸν καθολικισμόν.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ κολλεγίου τούτου εἶναι ἀληθῆς ὅτι ἠκκλούθουν τὸ τυπικὸν τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ διὰ νὰ εἰσαχθοῦν ἀκολούθως εἰς τὸ πανεπιστήμιον καὶ νὰ τύχουν ἐν συνεχείᾳ τῶν ἀκαδημαϊκῶν βαθμῶν, κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Πάπα ἔπρεπε νὰ ὁμολογήσουν ὄρκον πίστεως εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, συνιστάμενον ὄχι μόνον εἰς τὸ πιστεύω καὶ εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἑπτὰ μυστηρίων καὶ τοῦ καθαρτηρίου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παραδοχὴν «τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας ὡς μητρὸς καὶ δεσποίνης πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, τοῦ δὲ Ρωμαίου ποντίφηκος ὡς διαδόχου τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καὶ τοποτηρητοῦ τοῦ Χριστοῦ». Οἱ Ἕλληνες ὅμως, ὡς καὶ οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ τῆς λοιπῆς Μεσευρώπης σπουδασταὶ ἀντέτασσαν κατηγορηματικὴν ἄρνησιν ἐν τέλει δὲ ἡ ἄριστα πολιτευομένη Βενετικὴ κυβέρνησις ἵδρυσεν ἰδιαιτέρον κολλέγιον καθηγητῶν πρὸς ἀπονομὴν τῶν ἀκαδημαϊκῶν βαθμῶν ἄνευ συμπράξεως τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ἀλλὰ μόνον, *auctoritate Venetia*, τόσον διὰ τοὺς πέραν τῶν Ἑλλήνων σπουδαστὰς ὅσον καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας²⁾. Ἐν πάσῃ περιπτώσει γεγονός παραμένει ὅτι ὁ Κωττούνιος μετέστη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς εἰσαγωγῆς του ἐν τῷ κολλεγίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου εἰς τὸν καθολικισμόν, ὑποστάς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντός του καὶ μὴ ἐπιθυμῶν προφανῶς ἵνα ἡ ἐξέλιξις του ἀργότερον καὶ δὴ ἡ καθηγητικὴ του σταδιοδρομία προσκρούσῃ εἰς σοβαρὰ ἐμπόδια προερχόμενα ἐκ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων.

Ἐκ τῆς Ρώμης μετέβη εἰς τὴν ἄλλην πνευματικὴν ἐστίαν τῆς Ἰταλίας, τὴν Padova, καὶ ἐγγραφείς εἰς τὴν ἐκεῖ εὐφῆμως λειτουργοῦσαν ἱατρικὴν σχολὴν τοῦ ὀνομαστοῦ πανεπιστημίου ἐπέτυχε μετὰ

1) «... le 8 Décembre 1605, il fut admis du noviciat». Πρβλ. παρὰ Legend, III σ. 528.

2) «Per li convenienti rispetti che son ben noti alla publica sapienza».

τὸ πέρας τῶν σπουδῶν ν' ἀναγορευθῆ διδάκτωρ τῆς Ιατρικῆς. Τεσσαρακονταετῆς ἤδη τὴν ἡλικίαν καὶ μὲ ἀρτίαν μόρφωσιν, ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βολογῆς νὰ διδάξῃ αὐτόθι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Μετὰ διδασκαλίαν δὲ εὐφημον καὶ καρποφόρον, διαρκέσασαν περὶ τὰ δέκα τρία ἔτη κατέλαβεν ἐν τῷ αὐτῷ πανεπιστημίῳ τὴν τακτικὴν ἔδραν τῆς φιλοσοφίας. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς εἰσόδου τοῦ πανεπιστημίου τούτου καὶ δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ διακρίνει ὁ ἐπισκέτης ἐντειχισμένην μαρμαρίνην πλάκα ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀναγινώσκονται: «S. D. O. M. Ἰωάννης Κωττούνιος, εὐπατρίδης ἐκ Βεροίας Ἑλλην τὴν ἐθνικότητα, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, τῆς Ιατρικῆς καὶ τῆς ἀγίας θεολογίας καὶ ἱππότης, ὁ ὁποῖος ἀφ' οὗ ἐπὶ 13 συνεχῆ ἔτη ἐτίμησε μετ' ἀπιστεύτου εὐγλωττίας τὴν πρώτην ἔδραν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἀνεδειχθῆ εἰς τὴν ἔδραν τῆς φιλοσοφίας τῇ ἐξαιρέτῳ φροντίδι τῆς βολωνιανῆς γερουσίας διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον, τὴν δὲ ἔδραν ταύτην διεκόσμησε καὶ ἐδόξασε καὶ ἔνεκα τούτου τὸ πανεπιστήμιον ἐνετείχισε τοῦτο τὸ μνημεῖον ἰδίᾳ δαπάνῃ καὶ συγκαταθέσει τοῦ ἐνδοξοτάτου Ἰννοκεντίου Κρεμονίου ἐκλεκτοῦ εὐπατρίδου ἐκ Ρέτζιο καὶ τοῦ ἀξιεπαίνου προέδρου Ἀντωνίου Μαντζονίου ἐκ Μοδένας καὶ τοῦ Φραντζέσκο Καλνταρίνο ἐκ Μαντουῶας ἐν ἔτει σωτηρίῳ Μ. D. C. X X X'.

Ἡ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βολωνίας ἔδρα τῆς φιλοσοφίας τὴν ὁποίαν κατέλαβεν ὁ Κωττούνιος, εἶχεν ἐκκενωθῆ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν καθηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης Φραγκίσκου Τρίμη, ἡ δὲ πρότασις πρὸς κατάληψιν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐπόπτου τῆς Φλωρεντίας Girolamo da Sommaia πρὸς τὸν ἀρχιδούκα διὰ τῆς κατωτέρω λίαν ἐνδιαφερούσης ἐπιστολῆς, ἣν παραθέτομεν μεταφρασμένην ἐκ τῆς ἰταλικῆς.

Γαληνότητε ἀρχιδούξ

Ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος, εὐγενῆς ἐκ Θεσσαλονίκης¹, ἡλικίας περὶπου 50 ἐτῶν, καλῶν τρόπων, εὐπροοήγορος καὶ ἠθῶν παραδειγματικῶν, μὲ ὥραϊαν καὶ σεβασμίαν ἐμφάνισιν, τυγχάνει διδάκτωρ τῆς θεολογίας, φιλοσοφίας καὶ Ιατρικῆς μὲ πανθομολογουμένην ἀξίαν, ποικίλην μάθησιν καὶ οὐχὶ μετρίαν γνῶσιν πέντε ἢ ἕξ γλωσσῶν, διδάσκων σήμερον τὴν φιλοσοφίαν, εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ κοινὴν γνώμην θεωρεῖται ὑπέροχος.

1) Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῆς λατινικῆς.

2) Ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης προφανῶς ἀναγράφεται ὡς πλέον γνωστή.

Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κολλέγιον τῆς Ρώμης ἐδίδαξεν ἀξιεπαίνως ἐπὶ πέντε ἔτη τὴν ποίησιν. Εἰς τὴν Παδοῦν ἐδίδαξε θεολογίαν καὶ εἰς Σάντα Μαρία Ντ' Ἀρκουάντο ἀντεκατέστησε τὸν πατέρα Μπόβιο ἔνδοξον μεταφυσικόν. Ἐκ τῆς Παδοῦς μετέβη εἰς Βολωνίαν διὰ νὰ διδάξῃ τὴν ἑλληνικὴν ὄπου, καθὼς λέγουσιν, ἐλάμβανε 500 σκουδα τῶν 80 μπουλονίνι ἕκαστον, διδάξας ἐκεῖ ἐπὶ δέκα τρία ἔτη εὐφήμως καὶ ἐνώπιον μεγάλου ἀκροατηρίου, εἰς δὲ τὸ φροντιστήριόν του τὴν ρητορικὴν, τὴν πολιτικὴν καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους, τὴν πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος καὶ κατ' οἶκον φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν. Ἐδημοσίευσεν μεγάλην μελέτην, *De triplici statu animae rationalis*¹, ἣτις ἐπηνέθη ὑπὸ τεσσάρων σοφῶν καὶ τῆς ὀλότητος ἐν γένει διὰ τὴν σοφίαν, τὸν τρόπον τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἰδεῶν, τὴν σαφήνειαν καὶ δι' ἄλλα. Ἰκανοποιεῖται μὲ 700 σκουδα καὶ μὲ τὴν ταχεῖαν τοποθέτησίν του. Ὅντως ζητεῖ νὰ ἔχῃ οἰκονομικὴν εὐεξίαν καὶ τοῦτο συμβαίνει ὄχι μόνον εἰς τὴν Πίζαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλλα σπουδαστήρια τῆς Ἰταλίας.

Ζῆ ὡς εὐπατρίδης τιμῶς ἐν τῷ οἴκῳ του καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐκτιμώμενος ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σεμνότητά του, οὕτε σύζυγον ἔχει ἄλλ' οὕτε καὶ συγγενεῖς πλησίον του.

Ἐν Φλωρεντίᾳ τῇ 24 Ὀκτωβρίου 1627

Τῆς Ὑ. Γαληνότητος, ταπεινότητος καὶ πιστότατος ὑπηρετῆς

Girolamo da Sommaia

Γενικός ἐπόπτης*

Ἐξαίρεται λοιπὸν εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴν ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία τοῦ Μακεδόνοιο σοφοῦ, ἡ εὐγένεια τῆς καταγωγῆς, τὸ ἠθικὸν τοῦ χαρακτήρος καὶ ἡ διακεκριμένη ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσις του. Ἀποτελεῖ ὁ Κωττούνιος μίαν τῶν πνευματικῶν κορυφῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἵτινες ἐδόξασαν καὶ ἐκράτησαν ἐν τῇ Δύσει ὑψηλὸν τὸ ὄνομα τῆς Ἑλληνικῆς μαθήσεως καὶ τῆς φυλετικῆς ὑπεροχῆς, ἱερὰν παρακαταθήκην ἐκ κληρονομίας ἐνδόξου παρελθόντος, εἰς τὴν ὁποίαν

1) Εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο προτάσσεται ἡ δημοσιευομένη εἰκὼν τοῦ Κωττούνιου κάτωθι τῆς ὁποίας ὑπάρχει τὸ ἐξῆς δίστιχον ἐπίγραμμα.

*Veria te genuit, passus quae mille Stagiris
distat: te ne uno mente ab Aristotele,*

Ἡ εἰκὼν αὕτη μᾶς ἀπεστάλη ἐκ Πάντοβας τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ ἐν τῇ πόλει μας γενικοῦ προξένου τῆς Ἰταλίας κ. Γουέλφο Ζαμπόνι, ὃν καὶ θερμῶς εὐχαριστοῦμεν.

2) Πρβλ. Archives d' Etat de Pise. *Negozi i*, f. VI, 31 παρὰ Legrand ἐνθ. ἀνωτ.

έστηρίχθη, στηρίζεται και θά στηριχθῆ ἡ ἑλληνική ἀνωτερότης διὰ μέσου τῶν περιόδων τῆς ἱστορίας. Καί πόσα ὀφείλει ἡ Πατρίς ἐν τῇ πολυκυμάντῳ αὐτῆς σταδιοδρομίᾳ εἰς τὴν παιδείαν αὐτὴν τῶν τέκνων τῆς γνωρίζουν καὶ οἱ στοιχειωδῶς ἀκόμη θεραπεύοντες τὴν ἱστορικὴν ἐπιστήμην. Ἐνῶ δὲ μὲ τὴν πῶσιν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν οἱ ἄλλοι βαλκανικοὶ λαοὶ καὶ ἰδιαιτέρα οἱ Σλαῦοι ἀπώλεσαν ὄχι μόνον τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν πνευματικότητα, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς καὶ ἡ συνείδησις τῶν ἀπεναρκώθη καὶ ἐλησημονήθησαν ὡς ἔθνος, ὡς ἐπιμαρτυρεῖ ἀλάνθαστα ἡ διεθνὴς ἱστορία, οἱ Ἕλληνες κατεσκευασμένοι ἀπὸ ὕλην ἐκλεκτὴν δὲν κύπτουν οὔτε χάνουν τὰ πάντα ὑπὸ τὸ βᾶρος τῆς δουλείας, ἀλλ' ἀντιδροῦν καὶ θριαμβεύουν· εἰς δὲ τὸ ἐξωτερικόν, μοναδικόν παράδειγμα αὐτοὶ ἐξ ὅλων τῶν βαλκανικῶν λαῶν, προσθέτουν μὲ τὴν πνευματικὴν τῶν ἀξίαν σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Εὐρώπης. Πίπτουν οἱ Ἕλληνες ἀλλὰ δὲν ἀποθνήσκουν, καὶ εἰς αὐτὸ ἔγκειται τὸ μυστικόν τῆς Ἑλληνικῆς ἀνατάσεως. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς δημοσιευομένης ἐπιστολῆς μανθάνομεν ὅτι ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος ἦτο ἄνευ οἰκογενείας¹ καὶ τέκνων, ὡς μὴ νυμφευθεὶς προφανῶς. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδρυσις τοῦ Κωττουνιακοῦ Κολλεγίου ἐν Παδοῦῃ κατὰ τὸ ἔτος 1653 περίπου, περὶ τοῦ ὁποῦ κατωτέρω, εἶχεν ἀναμφισβητήτως σχέσιν μὲ τὸ ἄκληρον καὶ ἄγαμον τοῦ ἀνδρός. Πιθανόν ὁ ἕτερος τῶν Κωττουνίων Λάμπρος, νυμφευθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ, νὰ ἀπέκτησε τέκνα ἀπόγονοι τῶν ὁποίων νὰ διασώζονται εἰς Ἰταλικὴν τινὰ πόλιν, ἴσως δὲ καὶ ἄλλος τις ἐκ Βεροίας τοῦ αὐτοῦ οἰκογενειακοῦ δένδρου καὶ ὀνόματος, Θεοδόσιος Κωττούνιος² ὀνομαζόμενος, ἱατρὸς καὶ θεολόγος καὶ συγγραφεὺς κατὰ τὸ ἔτος

1) Κατὰ τὸ ἔτος 1653 καὶ ὅταν ἡ μήτηρ τοῦ Κωττουνίου εἶχεν ἀποθάνει πρὸ πολλοῦ ἐν Βεροίᾳ ἐδημοσιεύθη τὸ κατωτέρω τετράστιχον εἰς δημοτικὴν τῆς ἐποχῆς, πλήρες τρυφερότητος καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν μητέρα του, τὸ ὁποῖον ἴσως νὰ ἔγραψε κάτωθεν εἰκόνας του τὴν ὁποίαν ζώσης τῆς μητρὸς του ἀπέστειλεν εἰς Βέροϊαν.

«Πρὸς τὴν τιμὴν μου μητέρα :

Κυρά μου δὲν μου βόλεσεν ἀκόμα νὰ γυρίσω
εἰς τὴν πατρίδα νὰ σὲ ἰδῶ καὶ νὰ σὲ προσκυνήσω
χαίρου μὲ τὴν εἰκόνα μου κι' ἤξευρε πῶς μὲ σένα
εἶν ἡ καρδιά μου πάντοτε καὶ τὸ κορμὶ στά ξένα»

2) Πρβλ. Μᾶρκος Εὐγενικός κ.λ.π. ἐκδοθέντα δαπάνῃ ἱατροῦ Θεοδосίου Κωττουνίου ἐκ Βεροίας, Βιέννα 1784. (Σπάνιον ἐν Δημοτ. Βιβλιοθήκῃ Κοζάνης).

1784 και του όποιου πιθανώς θα διασώζονται άπόγονοι έν τή χώρᾳ ταύτῃ, ώς συνέβη μέ πληθύν Έλλήνων τής έπιστήμης, τής πολεμικής τέχνης, αλλά και θεραπόντων του Έρμου, πλείστοι τών όποιών έγκατασταθέντες εκεί κατά τούς χρόνους τής δουλείας βαθμηδόν έξιταλίσθησαν.

Μετά τήν έν τῷ πανεπιστημίῳ τής Βολωνίας διδασκαλίαν του προσεκλήθη υπό τής Ένετικής δημοκρατίας, τόν Όκτώβριον του 1642 νά διδάξῃ εἰς τό όνομαστόν πανεπιστήμιον τής Παδούης όπου τόσοι Έλληνες και τότε και άργότερον έξεπαιδεύθησαν, ένθα και κατέλαβε τήν πρώτην έκτακτον έδραν τής φιλοσοφίας μέ άμοιβήν όκτακοσίων φλορινίων¹. μετά πενταετή δέ έξάαιρετον διδασκαλίαν, τήν 26 Σεπτεμβρίου 1647 κατέλαβε τήν πρώτην τακτικήν έδραν του αύτου έπιστημονικού κλάδου έν τῷ ίδίῳ πανεπιστημίῳ και μέ τήν αύτην έπίσης άμοιβήν, ήτις έκτοτε βάλει σταθερώς αύξανόμενη άνελθοῦσα εἰς τό ποσόν τών χιλίων ένεακοσίων φλορινίων έκ τών μεγαλυτέρων καθηγητικών μισθών τής Ιστορουμένης έποχής. Η έν τῷ πανεπιστημίῳ τούτῳ διδασκαλία του Μακεδόνοσ σιφοῦ έτυχε πλήρους άναγνωρίσεως υπό τής κυβερνήσεως τής Δημοκρατίας, ήτις έκτός τών υλικών άμοιβών άνεκήρυξε τόν Κωττούνιον Ιππότην του τάγματος του Άγίου Γεωργίου².

Ζών βιον έντιμον και συντηρητικόν, άπηλλαγμένος οικογενειακών ύποχρεώσεων και άλλων βιωτικών άναγκών, μισθοδοτούμενος δέ Ικανοποιητικώς ό Κωττούνιος απέκτησε σημαντικήν περιουσίαν. Εἰς τήν περίπτωσιν ταύτην, καιτοι εἰς τās δυσμάς του βίου εύρισκόμενος εἰς τήν φιλόξενον εκείνην γήν, άλλ' όμως κληρονόμος τών αἰωνίων Έλληνικών άρετών, δέν έλησμόνησεν οὔτε τήν μητέρα πατρίδα, οὔτε τούς άγαπητούς του Έλληνας. Θεράπων άσύγκριτος τών γραμμάτων αύτός και πάντοτε ύπολογίζων εἰς τήν μόρφωσιν τών ύποδοῦλων Έλλήνων, διά τής όποιας και τό έλληνικόν όνομα δέν θα ήτο μία ένδοξος μέν άλλ' έκλιποῦσα Ιστορική άνάμνησις άλλ' άφετηρία διά μίαν πολιτικήν και έθνικήν χειραφέτησιν, ίδρυσε δι' ίδίας του δαπάνης κατά τό έτος 1653 και εἰς ήλικίαν 76 έτών εἰς τήν Παδούην (Padova) και εἰς τήν πλατείαν του πολιοῦχου τής

1) Πρβλ. Κ. Σάθα, Νεοελλ. Φιλολ. σ. 301.

2) J. Facciolati, Fasti gymnasii Patavini, σ. 285.

3) Πρβλ. Legrand, ένθ. άνωτ. Ι σ. 124 και 247, ένθα δημοσιεύεται και τό δίπλωμα. Σάθαν, ένθ. άνωτ. σ. 301.

πόλεως Ἁγίου Ἀντωνίου, Del Santo, τὸ Κωττουιανὸν Ἑλληνο-
μουσεῖον ἢ Κολλέγιον, ὅπου ἐτρέφοντο καὶ ἐδιδάσκοντο ὀκτώ
μαθηταὶ Ἑλληνες τὸ γένος, ἀδιάφορον ἐκ τίνος τόπου, ἐπὶ ἑκατὸν
τεσσαράκοντα περίπου ἔτη. Ἐἰς τὰ πεπραγμένα τοῦ Γυμνασίου
τῆς Παδοῦης ἀναγινώσκομεν. «Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (1653) ἀνη-
γέρθη τὸ Κωττουιανὸν Κολλέγιον. Ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος, Ἰππότης,
γεννηθεὶς ἐν Βεροῖα τῆς Μακεδονίας, πρῶτος καθηγητὴς τῆς φιλο-
σοφίας ἐν τῷ γυμνασίῳ τούτῳ ἵδρυσε κολλέγιον Ἑλλήνων παίδων
ἐν Παδοῦῃ, διατρεφομένων καὶ ὀρθῶς διαπαιδαγωγουμένων καὶ διὰ
ψηφίσματος τῆς Συγκλήτου ἐμεριμνησε νὰ ἐξασφαλίσῃ. Διερρύθμισεν
οἶκημα δι' αὐτὴν τὴν χρῆσιν ἀρκετὰ κατάλληλον πλησίον τῆς βασι-
λικῆς τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου κατ' ἐπιθυμίαν του δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν
μαθητῶν ὠρίσθη ἀνάλογος πρὸς τὴν περιουσίαν του, ἥτις διὰ δια-
θήκης του καθώριζε ἕξ argentei μηνιαίως δι' ἕκαστον μαθητὴν καὶ
διὰ διδασκαλίαν οὐχὶ μεγαλυτέραν τῶν ἑπτὰ ἐτῶν μὲ τὴν ὑποχρέ-
ωσιν, ὅπως οὗτοι ἐνδύονται μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐνδυμασίαν καὶ ζοῦν
κατὰ τὸ δόγμα τῆς ἀνατολικῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. Διὰ τοὺς
λόγους αὐτοὺς διώρισε πρύτανιν ἕνα Ἑλληνα, γνώστην τῶν ἑλλη-
νικῶν νόμων, ἵνα διδάξῃ εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατι-
νικὴν φιλολογίαν. Τὸ ἔτος 1658 ὁ Κωττούνιος ἀπέθανε καὶ τὴν περι-
ουσίαν του ἐκληροδότησεν εἰς τὸ κολλέγιόν του ὀρίσας ἐκτελεστὴν
τῆς διαθήκης του τὸ Κολλέγιον τῶν ἰατρῶν τῆς Παδοῦης. Ἀπὸ τοὺς
ἐκτελεστάς τούτους ὁ ἀείμνηστος φιλόσοφος δὲν εἶδε καλὰ ἀποτε-
λέσματα. Ἐνεκα τούτου ἡ γερουσία μέσῳ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Φιλα-
δελφείας ἀπεμάκρυνε τοὺς διαχειριστὰς καὶ μετεβίβασε ὅλην τὴν
διοίκησιν εἰς τοὺς τριάρχους διευθυντὰς τοῦ γυμνασίου. Αὐτὸ ἐγέν-
ετο σοφῶς καὶ φρονίμως κατὰ τὸ ἔτος 1674. Ἀφ' οὗ ἐξεποιήθησαν
ὄλα τὰ ὑποστατικά, τὸ ποσὸν μετεβιβάσθη εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον
ἐκ τῶν τόκων δὲ τούτων συντηροῦνται ἀνέτως εἰς τὸ Κολλέγιον ὁ
πρύτανις, ὁ ὑπὸ ἡγετῆς καὶ ὀκτὼ τρόφιμοι κλπ».

Ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ Κωττουιανοῦ Κολλεγίου ὑπῆρχεν ἡ κατω-
τέρω λατινικὴ ἐπιγραφή.

COLLEGIUM
CRAECAE—IVVENTVTIS—INSTITVENDAE
PIA—MVNIFICENTIA
IOANNIS—COTTUNII
EQUITIS—VERRIENSIS
IN PATAVINO—LYCEO—PHILOSOPHI—PRIMARI
ERECTUM
ANNO — CIO — IOC — LIII^s.

1) Πρβλ. Legend, ἔνθ., ἀνωτ. σ. 391.

2) Πρβλ. J. Facciolati, ἔνθ., ἀνωτ. σ. 233-234.

3) Βλέπε παρὰ Legend, ἔνθ., ἀνωτ. σ. 411. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή καλῶς
ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Jac. Solomonius, εἰς τὸ ἔργον του Urbis Patavinae
inscriptiones, σ. 527.

Πότε ακριβώς γέγονον τὰ ἐγκαίνια τοῦ πνευματικοῦ τούτου ἰδρύματος τοῦ Κωττουίνου δὲν εἶναι γνωστόν· ἀλλὰ ἐκ μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ ἰδρυτοῦ πρὸς τὸν ἕτερον Ἑλληνα καὶ σοφὸν διδάσκαλον τῆς ἐποχῆς, τὸν ἐκ Χίου Λέοντα τὸν Ἀλλάτιον, προκύπτει ὅτι τοῦτο ἐλειτούργει κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1657 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἑλληνοῦ ὡσαύτως Ἰλαρίωνος Κιγάλα καὶ ὅτι εἶχεν ἑπτὰ μαθητάς.

← Εὐτυχῆσας ὁ Κωττούινος νὰ ἴδῃ τὸ ἴδρυμά του περατωθὲν καὶ ἐν λειτουργίᾳ, πλήρης ἡμερῶν ἀπεβίωσεν εἰς ἡλικίαν 81 ἐτῶν τὴν 17 Νοεμβρίου 1658, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς ἐπιταφίου πλακῶς, καὶ ἐκηδεύθη μὲ ἐξαιρετικὴν μεγαλοπρέπειαν. Ἡ σορὸς τοῦ ἐκλιπόντος σοφοῦ ἐναπετέθη εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῆς Παδούης ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου του ὁ φίλος του Jacobo Cairio ἐτοποθέτησε ἐπιτάφιον πλάκα μὲ τὴν κατωτέρω λατινικὴν ἐπιγραφὴν. «Ἰωάννης Κωττούινος, ἱππότης ἐκ Βεροίας, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἱατρικῆς καὶ τῆς ἀγίας θεολογίας πρῶτος ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βολωνίας καὶ ἐν συνεχείᾳ καθηγητῆς τοῦ δημοσίου τὰ μάλα πεπαιδευμένος, φιλόσοφος εἰς τὴν πρώτην καθηγητικὴν ἔδραν, ἀνήγειρεν ἐλευθερίας ἴδρυμα διὰ τὰς ἀττικὰς Μούσας, φθάσας καὶ ὑπερβάς τὴν δόξαν τῶν παλαιότερων διὰ τῆς σοφίας τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ γραπτοῦ λόγου. Ὁ Ἰάκωβος Κάϊμος, συνάδελφος, ἐρμηνευτῆς πρῶτος τῶν νομικῶν, εἰς τὸν ἐξαιρετὸν φίλον».

Ἡ ὁ ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ ἐκ Βεροίας σοφοῦ δὲν παρέσχε τὸν καιρὸν νὰ τύχῃ τῆς μεγάλης τιμῆς, τὴν ὁποῖαν τῷ ἐπεφύλασσαν ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος ὁ XIV δια τῆς ἀπονομῆς τοῦ βασιλικοῦ περιδεραιοῦ καὶ τῆς ἐκ 500 χρυσῶν σκούδων δωρεᾶς, ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Νικολάου Μπούμπουλη, τῶν εὐρισκομένων εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ κολλεγίου.

Μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ Κωττουίνου περιλαμβάνονται καὶ δύο βιβλία, ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν εἰς τὴν Παδούην τὸ ἔτος 1653. Τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα, ἅτινα ὑπὸ τοῦ ἰδίου συγγραφέως μετεφράσθησαν εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν¹, ὁ Κωτ-

1) Πρβλ. *Lettres de N. Bouboulis, Archives du Collège grec*, σ. 411. Βλέπε καὶ *Paradopolis, Historia gymnasii Patavini*, T. 1 σ. 369.

2) Ὁ ἀκριβὴς τίτλος τῆς λατινικῆς μεταφράσεως ἔχει ὡς ἑξῆς: *Graecorum epigrammatum libri duo Joannis Cottunii Ladovici XIV, Galliarum et Navarrae Regis consecrati Patavii, apud P. Frambotum. Bibliop. 1653* σχ. 4ον πρβλ. Ἁ. Παπαδ. Βρεττοῦ, *Νεοελλ. Φιλολ. Β.* 32.

τούνιος ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Λουδοβίκον τὸν Ἥλιον, βασιλέα τῆς Γαλλίας. Τοῦ κειμένου προτάσσεται θαυμασία χαλκογραφία, παριστώσα τὴν Ἑλλάδα ὀδηγουμένην ἀπὸ τὸν ἄγγελον τῶν Θεῶν, τὸν Ἑρμῆν, ἔμπροσθεν τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, ἵνα καταθέσῃ τὸ ἔργον τοῦ καθηγητοῦ καὶ προτρέψῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς μητρὸς πατρίδος. Ἐν ἕκαστον τῶν ἐπιγραμμάτων ἀφιερῶνται ἰδιαιτέρως εἰς ἐξέχοντας Ἑλληνας διανοουμένους καὶ εἰς ἄλλας φιλελληνικὰς προσωπικότητας τῆς ἐποχῆς, πὰρὰ τῶν ὁποίων ἐζήτει μὲ ὑπέροχον πατριωτικὸν παλμὸν νὰ ἐργασθοῦν ὑπὲρ τοῦ δοκιμαζομένου ἑλληνικοῦ γένους καὶ τῆς σκλαβωμένης πατρίδος.

Ἰδιαιτέραν ὄλως ἐντίπῳσιν προξενεῖ εἰς τὸν ἀναγνώστην τὸ περιεχόμενον τοῦ πρὸς τὸν ἐκ Χίου σοφὸν Λέοντα τὸν Ἀλλάτιον, ἐπιστήθιον φίλον τοῦ Κωττουνίου ἠρωελεγειοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ παραθέτομεν :

Ἰωάννης ὁ Κωττούνιος

εἰς τὸν εὐκλεᾶ καὶ ὑπέρτατον

Λέοντα τὸν Ἀλλάτιον

ἄνδρα ἑλλάδι τε καὶ λατινίδι φωνῇ .

πολυμαθέστατον.

Ἄτθιδος εὐκλείης μέγα λείψανον, ᾧ ἔνι πυθμῆν

Ἰδρεος ἀρχαίης ἄρτ' ἐπιτηλεθάα

Ἀλλάτιε, κλεινὴ σε Χίος τέπεν, ἧ πρὶν Ὀμήρου

Νῦν σέο κυδίστοις ἦρε κλέος γενέθλοισ.

Θρέψε δὲ παμβασιλέα, θεῶν ἔδος, ἠδ' ἀνάκτων,

Ρώμη, καὶ θάλπει ἦς ἔτι ἀγγαλίσι.

Καυτὸς Βαρβαρίνοιο μεγίστου νῦν ἀπολαύεις

Αἴγλης, σῶν δ' ἔργων πᾶς τόπος, ἠδὲ χρόνος.

↓ Εἰκόνας τοῦ Κωττουνίου διασώζονται πέντε. Ἡ πρώτη εὑρίσκεται εἰς τὸ ἔργον του, *De tripliei statu animae rationalis*, φιλοτεχνηθεῖσα ὑπὸ ζωγράφου τῆς ἐποχῆς καὶ δι' ἐξόδων τοῦ πανεπιστημίου τῆς Παδούης. Ἡ δευτέρα κατεσκευάσθη δι' ἐξόδων τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βολωνίας². Ἡ τρίτη γενομένη δι' ἐξόδων τῶν Ἑλλήνων

1) Φαίνεται ὅτι ὁ Κωττούνιος μαζί μὲ τὸν Ἀθηναῖον φίλον του Λεονάρδον Φιλάρων ἀπετέλουν μέλη τῆς ὑπὸ τὸν Δοῦκα τοῦ Nevers Καρολον ἐπαναστατικῆς ἐταιρείας, ἐχούσης σκοπὸν τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλληνοβυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Πρβλ. Νέος Ἑλληνομν. Β/Α σ. 372.

2) Πρβλ. Archives du Collège Grec, A. σ. 40.

φοιτητών του πανεπιστημίου της Παδοῦσης¹, τῶν ὁποίων ὁ ἀείμνηστος σοφὸς ὑπῆρξε πατρικὸς προστάτης², εὐρίσκεται εἰς τὸ λεύκωμα τοῦ «Πέραν τῶν θαλασσῶν ἐνδόξου Ἔθνους». Κάτωθεν τῆς εἰκόνας ταύτης ὑπάρχει καὶ τὸ ἀκόλουθον δίστιχον ἐπίγραμμα :

Veriam quem genuit, scriptis veneratur et orbis,
spectandum hunc Patavii Graeca juventa dedit.

Ἡ τετάρτη καὶ ἡ πέμπτη εἰκῶν τοῦ Κωττουνίου, εὐρίσκεται εἰς τὸ Κολλέγιόν του. Ὑπόθεσις τῆς μιᾶς ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωσις. «Ἰωάννης Κωττούνιος Βεροιεὺς ἱππότης τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πρῶτος φιλόσοφος τοῦ πανεπιστημίου τῆς Παδοῦσης», κάτωθεν δὲ τῆς ἐτέρας ἡ κατωτέρω ἐπιγραφή λατινιστί. «Ἰωάννης Κωττούνιος ἐκ Βεροίας, ἱππότης τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, σπουδαστὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου, ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ Κολλέγιον αὐτὸ καὶ ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης ἐπιστήμης, διδάξας φιλολογίαν καὶ ἐν συνεχείᾳ φιλοσοφίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βολωνίας καὶ ἀκολουθῶν εἰς τὴν Παδοῦν καθηγητὴς ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν. Ἐκδόσας πλεῖστα βιβλία ἀντάξια τῆς φήμης του, ἀνεκηρύχθη ἀπὸ τὸν βασιλεῖα τῶν Γάλλων καὶ τὸν Vincentio Bianco Paleologo ἱππότης τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, δοξασμένος δὲ καὶ φημισμένος διὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν πολυμάθειάν του, παρεδόθη εἰς τὴν ἀθανασίαν ἐγκωμιασθεὶς κατὰ τὴν κηδεῖαν του ὑπὸ πολλῶν».

Ἡ δεύτερη εἰκῶν τοῦ Κωττουνίου ἐλειτουργεῖ ἀνελλιπῶς μέχρι τοῦ 1797, ὅτε κατηργήθη ἡ Ἑνετικὴ δημοκρατία ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Παρελθούσης τῆς γαλλικῆς κατοχῆς τὸ ἴδρυμα ἐπανέλαβε τὴν λειτουργίαν του καὶ οἱ ἐν αὐτῷ φοιτῶντες Ἑλληνοπαῖδες ἐλάμβανον ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν ἐκ τετρακοσίων λιρετῶν. Κατὰ τὸ ἔτος 1893 οἱ ὑπότροφοι εἶχον ἐλαττωθῆ εἰς τέσσαρας μὲ ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν ἐξ ὀκτακοσίων λιρετῶν, διότι τὸ κονδύλιον τῆς καθ’

1) Πρβλ. Legrand, ἔνθ., ἀνωτ. 401 ἐξ.

2) Μεταξὺ τῶν εἰς τὸ Κολλέγιον τοῦ Κωττουνίου διδασκόντων ἑλληνοπαίδων συγκαταλέγεται καὶ ὁ Κρῆς Ἀντώνιος Πάνδημος, ὁ ὁποῖος συνέθεσε καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν ποιήματα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του ἀπὸ τοὺς ξένους κατακτητὰς καὶ ἀργότερον μετ’ ἄλλων πατριωτῶν ἐσχημάτισεν ἐπαναστατικὸν ὄμιλον χαράξας καὶ σφραγίδα μὲ τὸν ἀναγεννώμενον φοίνικα, ὅστις γενόμενος ἔμβλημα τῶν ἑλληνικῶν ἐκδόσεων τῆς Βενετίας, ἐχρησιμοποιήθη ὡς σύμβολον κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν μαρτύριον τοῦ 1821. Πρβλ. Δ. Κοκκίνοῦ, Ἑλλ. Ἐπανάσ. Τ. Α’. σ. 14.

έκαστον έπιχορηγήσεως ήτο άσήμαντον ένεκα τών συνθηκών της ζωής. Κατά τό έτος 1904 τό πανεπιστήμιον της Παδούης· διά προκηρύξεώς του, άποσταλείσης εις τό Πανεπιστήμιον τών Άθηνών έκάλει τούς κεκτημένους κατά την διαθήκην του άιμνήστου σοφου τά προσόντα 'Ελληνόπαιδας νά ζητήσουν την δι' ύποτροφίας έκπαιδευσιν έν 'Ιταλία. Δέν κατωρθώσαμεν νά έξακριβώσωμεν πόσοι 'Ελληνόπαιδες μετέβησαν και ίδία έκ της φιλτάτης του πατρίδος ή και της άλλης Μακεδονίας*. Και σήμεραν όμως τό κληροδότημα ύφίσταται και μαζί με αυτό και τά δικαιώματα της σπουδαζούσης έθνικής νεολαίας, έλπίζομεν δέ ότι παρερχομένης της πολεμικής θυέλλης θα έξακολουθήση έκπληρούμενος ό σκοπός του διαθέτου. x

Και όσον μέν άφορα εις την πνευματικήν άξίαν τών πολυπληθών συγγραμμάτων του σοφου καθηγητου ειδικώτεροι ήμων έχουν τόν λόγον, έφ' όιον κατορθώσουν νά εύρουν εις βιβλιοθήκην τινά δημοσίαν ή ιδιωτικήν αντίτυπα· διότι ήμεεις δέν ητύχησαμεν εις τοϋτο. Δικαιολογείται όμως ή γνώμη του ήμετέρου ιστοριογράφου Κωνστ. Σάθα^ο ότι ό άνήρ ύπήρξε «σοφώτατος, πολυμαθέστατος, Ιατρος και θεολόγος και τών άριστοτελικών φιλοσόφων ούδενός δεύτερος...» και την γνώμην αυτήν προσεπικυροϋν οι τιμητικοί τίτλοι, αι ένεπίγραφοι πλάκες και τά διάφορα ψηφίσματα πολυπληθών πνευματικών Ιδρυμάτων της Ιταλικής χερσονήσου ένθα έμορφώθη, έδίδαξε και απέθανεν ό σκιαγραφούμενος σοφός έκ Βεροίας.

Άλλά ό Κωιτουνιος δέν ύπήρξε μόνον ύπέροχος έπιστήμων και σοφός καθηγητής. Υπήρξε και έξαιρετος πατριώτης και την ψυχήν του συνεκλόνηζε καθ' όλην του την ζωήν ή άγάπη προς την πατρίδα και ό πόθος της έλευθερίας του δουλεύοντος άτυχους γένους. Η άφιέρωσις τών έπιγραμμάτων προς τόν βασιλέα της Γαλλίας Λουδοβίκον τόν "Ηλιον με την προτροπήν νά εργασθή ύπέρ της έλληνικής έλευθερίας, ή συμμετοχή του εις την υπό τόν δουκα του Nevers έπαναστατικήν έταιρειαν προς άνάστασιν της βυζαντινης άυτοκρατορίας και πλείστα άλλα τεκμήρια της δράσεώς του,

1) Πρβλ. Νέαν Έλληνομ. τ. Β/Α σ. 371.

2) Έκτός τών κ. κ. Σωτ. Γκοτζαμάνη, Ιατροϋ και πολιτευτοϋ, Γ. Βαϊνανίδη Ιατροϋ και Περ. Γαροφάλου, ναυτικού πράκτορος, ούδένα έτερον έχομεν ύπ' όψιν μας έκ Μακεδονίας, εκπαιδευθέντα έκ του κληροδοτήματος του Κωιτουνίου έν'Ιταλία.

3) Πρβλ. έν Μεσαιων. Βιβλιοθ. τ. Γ.' σ. 486.

φανερώνουν τὸν ἀκατάλυτον δεσμόν του μὲ τὴν μητέρα πατρίδα καὶ τὸν πόνον του διὰ τὴν χειμαζομένην Ἑλλάδα. «Αὐτὴ τῷ ὄντι γέ ἢ ποτὲ μὲν Ἑλλάς νῦν δὲ σχεδὸν ἐρημάς, μονονουχὶ μεγάλην ἀφιεῖσα φωνὴν καὶ χεῖρας ἰκέτιδας πρὸς ὑμᾶς αἴρουσα, ἔν τε τῷ παραυτίκα τρανῶς ὑμῖν ᾄδει εὐχαριστήρια κᾶν τῷ κατόπιν αἰῶνι διὰ πάσης τιμῆς καὶ εὐλαβείας ὑμᾶς ἄξει...» γράφει εἰς ἐπίγραμμά τι' ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν φιλλέληνα Alcidius καὶ καταλήγει «...Οἶδε γάρ, οἶδεν ὅτι ἴδιον ἐστὶ τῶν Γάλλων ὥσπερ λόγῳ καὶ αἰμυλίᾳ τὸ ἐπεικὲς ἐξαιρῶσιν, οὕτω τοῖς ἀδίκως καὶ ἀθεμίτως ξυμφορᾷ τινι πιεζομένοις τὸ ἐπικουρεῖν».

Ἐκ τῶν ὀλίγων αὐτῶν περικοπῶν, τὰς ὁποίας παρεθέσαμεν, καταφαίνεται πλήρως ἡ πατριωτικὴ ψυχὴ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Ἑλληνοῦ, ὁ ὁποῖος ἐλάχιστα τυγχάνει γνωστός ἐν Μακεδονίᾳ καὶ δὴ ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι, τῇ Βεροίᾳ. Ἀποτελεῖ ὁ Κωττούνιος ἐκλεκτὴν φυσιογνωμίαν μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τῆς νεωτέρας ἡμῶν ἱστορίας, οἵτινες ἐτίμησαν καὶ ἐδόξασαν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ διὰ τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν βίου οὐχὶ μόνον ἐσυνέχισαν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν προσταγμάτων, ἅτινα πηγάζουν ἀπὸ ἔν ἔνδοξον παρελθόν, ἀλλὰ προσέφερον καὶ ἐθνικὴν ὑπηρεσίαν μεγίστην ὄχι μόνον κατὰ τὴν περίοδον τοῦ βίου των, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐπιγενομένους καὶ μέχρι σήμερον εἰσέτι. Ὁ μελετῶν τὴν ἱστορίαν θὰ καταλήξῃ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ πόθος τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος, ὁ ὁποῖος διέκρινε τοὺς νεωτέρους Ἑλληνας ἔχει τὰς ρίζας του* εἰς τοὺς Ἑλληνας τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τοὺς διαδόχους αὐτῶν. Οἱ ἐξαιρετοὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰδιαιτέραν θέσιν κατέχει ὁ Κωττούνιος, ἀναδειχθέντες ὑπέροχοι διδάσκαλοι εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Δύσεως, οὐδέποτε ἔπαυσαν ἐργαζόμενοι διὰ τὴν πατρίδα, οὐδέποτε ἐλησμόνησαν τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

Καιρὸς λοιπὸν εἶναι αἱ φυσιογνωμίαι αὐταὶ τῶν προεχόντων ἀνδρῶν τῆς Μακεδονίας, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν αὐτὴν ταύτην τὴν προσωποποίησιν τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος, νὰ ἐξέλθουν τῆς λήθης, εἰς τὴν ὁποίαν τὰς ἔρριψεν ἡ ἐλλιπὴς παρ' ἡμῖν διδασκαλία τῆς ἱστορίας καὶ δὴ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς νεωτέρας. Ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῆς ἱστορίας ἄς σταθῇ τὸ συμπλήρωμα τοῦ προορισμοῦ τῆς

1) Πρβλ. Legrand, ἔνθ., ἀνωτ. Α'. σ. 433.

2) Πρβλ. Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἡ ἱστορία ἐν γένει καὶ ἰδίως ἡ ἱστορία τῶν νεωτέρων χρόνων, σελ. 143, Ἀθῆναι 1899.

φυλής. Ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἰσχυροτέρων κρατῶν τῆς Εὐρώπης ἀπεδείχθη ὅτι ἡ γνῶσις τῆς πατρίου ἱστορίας, καὶ μάλιστα τόσον ἐνδόξου ὡς τῆς ἑλληνικῆς, ἀπετέλεσε πρῶτιστον μέλημα καὶ καθήκον τῆς νεολαίας. Ἡμεῖς δὲ οἱ Ἕλληνες ἔχοντες τὴν ἐνδοξοτάτην πασῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ἀρχαίαν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πλέον ὑπερήφανον καὶ αἱματοβαμμένην πασῶν τῶν βαλκανικῶν λαῶν νεωτέραν ἐπίσης ἱστορίαν, ἄς μελετήσωμεν αὐτὴν καὶ ἄς παραδειγματισθῶμεν.

Διὰ νὰ μελετήσωμεν τοὺς Ἕλληνας τοῦ μεσαίωνα καὶ τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τοὺς ἀξίους διαδόχους των μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ σκιαγραφούμενος σοφὸς Μακεδῶν, ἔπρεπε νὰ ὑπάρξῃ εἰς ὑπέροχος Γερμανὸς σοφός, ὁ Μαρτίνος Κρούσιος, φιλέλληνας ἐκ περριοθήσεως καὶ συγγραφεὺς τῆς περιφήμου *TureoGraecia* καὶ εἰς Γάλλος νεοελληνιστὴς ὁ Αἰμίλιος Λεγκράν, συγγραφεὺς τῆς Ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας. Ἐκπληκτος ἐμάνθανεν ἡ Δύσις, γράφει ὁ ἀείμνηστος ἱστορικός Λάμπρος, διὰ τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου, «ὅτι ὑπῆρχεν ἀκόμη ὑπὸ τὴν Τουρκίαν Ἑλλὰς νεκροφανῆς, ὅτι ἔζων Ἕλληνες ὁμιλοῦντες τὴν ἑλληνικὴν καὶ καλλιεργοῦντες τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ὄχι μόνον ὡς ἀνάμνησιν νεκροῦ παρελθόντος, ἀλλ' ὡς ἀφετηρίαν μέλλοντος προωρισμένου εἰς νέαν ζωὴν». Καὶ πράγματι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἄνευ τῆς μελέτης τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων τῶν ὑπερόχων ἐκείνων ἀνδρῶν, τέκνων ἐκ τῶν σπλάγχχνων τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, οἵτινες συνεχῶς καὶ καρτερικῶς παρεσκεύασαν τὸ ἔθνος εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀπολυτρώσεως διὰ τῶν γραμμάτων.

Οἱ σοφοὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες, διδάσκοντες εἰς τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτήρια τῆς Ἰταλίας, ὅπου πανταχόθεν τῆς Εὐρώπης συνέρρεον σπουδασταί, ἔπεισαν ἰὸν κόσμον τῶν γραμμάτων καὶ δι' αὐτῶν τὴν Εὐρώπην ὀλόκληρον ὅτι δὲν ἀπέθανεν οὔτε ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ οὔτε ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα, ἀλλ' ὁ δουλεύων Ἑλληνισμὸς ἀντάξιός μιᾶς ἐλευθέρας καὶ ὑπερηφάνου ζωῆς, καὶ πάλιν θ' ἀναστηθῆ καὶ ἐκ νέου θά θριαμβεύσῃ.

Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοὺς ἐδικαίωσε πλήρως. Ἡμεῖς ἄς τοὺς μιμηθῶμεν.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΩΤΤΟΥΝΙΟΥ 1

Πρὸς τὸν Λέοντα τὸν Ἀλλάτιον.

Πολὺ ἀξιότιμε καὶ πολὺ ἐξαίρετε καὶ λίαν σεβαστὴ κύριέ μου. Φοβοῦμαι μὴ ὑποπέσωμεν εἰς ἐκεῖνον τὸν παραλογισμόν καθ' ὃν τηλοῦ φίλοι ναίοντες οὐκ εἰσὶ φίλοι. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἅς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ ἡμᾶς τοιοῦτον ὄλεθρον. Παραμένω διὰ τὴν εὐγένειάν σας, ὅπως πάντοτε, ἀφωσιωμένος καὶ ἐγκαρδιώτατος φίλος καὶ δοῦλος καὶ τοιοῦτος θὰ εἶμαι ἐν ὄσῳ ἀναπνέω, θὰ χαίρω δὲ διὰ τὴν δόξαν σας ὡσάν νά ἦτο ἰδική μου, ὅπως συνέβη τελευταίως μελετώντας τὸν Σαλλούστιόν σας, ἀξίαν σύνοψιν πολλῶν φιλοσοφικῶν ἐννοιῶν.

Ἡ πολιτεία τῶν γραμμάτων θὰ ὀφείλῃ μεγάλην χάριν εἰς τὴν εὐγένειάν σας διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τόσων κεκρυμμένων συγγραφῶν. Ὁ Θεὸς ἅς προφυλάξῃ ὑμᾶς, ἐμέ καὶ τὸν κ. Νανδέο, κοινόν μας φίλον καὶ κύριόν μου. Ἀντιλαμβάνομαι ὅτι ἡ εὐγένειά σας ὑπεστηρίχθη ἀπὸ τὸν ἔξοχον Ἡγεμονεύοντα καὶ αὐτὸ φυσικὰ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀξίαν εὐγένειάν σας. Ἐὰν δύναμαι κάτι νά προσφέρω εἰς ὑμᾶς ἀπὸ αὐτὰ τὰ μέρη, διατάξατέ με καὶ μὴ συγκρίνητε τὴν εὐχαρίστησιν ποῦ ἔχω νά σᾶς ἐξυπηρετήσω ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς μου, ποῦ τόσον σπάνια σᾶς γράφω καὶ σᾶς φιλῶ τὰ χεῖρας.

Παδοῦη 3 Μαρτίου 1639

Τῆς λαμπροτάτης καὶ ἐξοχωτάτης εὐγενείας σας ἀφωσιωμένος καὶ ὑπόχρεως δοῦλος

Ἰωάννης Κωττούνιος.

Πρὸς Λέοντα τὸν Ἀλλάτιον.

Λαμπρότατε, ἐξοχώτατε καὶ λίαν σεβαστὴ μου κύριε.

Εἶναι ἀλήθες ὅτι αἱ ὑποθέσεις κανονίζουν τὸ μέτρον τοῦ γρά-

1) Τὸ πρῶτον ἐκδιδόμεναι εἰς τὴν ἑλληνικὴν κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῆς ἰταλικῆς ὑπὸ Ἀ. Τσίλεκ.

φειν, ἀλλ' ὄχι καὶ διότι λείπουν τοιαῦται μεταξύ ἡμῶν, πρέπει καὶ νὰ τηρήσωμεν τὴν πυθαγόρειον ἐχεμύθειαν. Ἀλλὰ τί νὰ σᾶς γράψω;

Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ εἶμαι καλά, εὐρίσκομαι εἰς τὴν θέσιν τοῦ ρήτορος, ἀναγιγνώσκω, μελετῶ καὶ γράφω. Ὅταν θὰ μάθω ὅτι εἴσθε καλά καθῶς καὶ τὰς προόδους σας θὰ εὐχαριστηθῶ. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζητε πῶς ὅσον σπάνια εἶναι τὰ γράμματά μου ποῦ σᾶς στέλλω τόσον συχνὴ εἶναι ἡ ἀνάμνησις τῆς εὐγενείας σας καὶ τῆς σπανίας ἀρετῆς σας. Πιστεύσατέ με πῶς δὲν παρέρχεται ποτέ ἐβδόμας ἐὰν δὲν ὁμιλήσω δι' ὑμᾶς τρίς, τετράκις καὶ δεκάκις, πότε μὲ τὸν κύριο, Ρόδιο, πότε μὲ τὸν κύριο, Ἀβάντζο καὶ πότε μὲ ἄλλους ὅπως καὶ θὰ ἠδυνήθη νὰ τὸ ἐπιβεβαιώσῃ ὁ ἐπιφανέστατος, ἐκλαμπρότατος καὶ πανιερώτατος κ. Τομαζίνι, τοῦ ὁποίου τὴν γλυκυτάτην συναναστροφὴν χαίρεται τῶρα ἡ εὐγένειά σας καὶ τὸν ὁποῖον προσκυνῶ. Ἐγραψα πρὸ καιροῦ μίαν ἐπιστολὴν εἰς τὸν κύριον Γαβριὴλ Νανδέο, ἀλλὰ μὲ ἐπληροφόρησαν ὅτι δὲν εὐρίσκετο εἰς τὴν Ρώμην. Ἡ εὐγένειά σας ἄς ἐξακολουθήσῃ νὰ μὲ ἀγαπᾷ, ὅπως τῆς φιλῶ τὰς χεῖρας.

Παδοῦη 7 Μαρτίου 1648

Τῆς λαμπροτάτης καὶ ἐξοχωτάτης εὐγενείας σας πολὺ ἀφωσιωμένος καὶ ὑπόχρεως δοῦλος.

Ἰωάννης Κωττούνης.

Πρὸς Λέοντα τὸν Ἀλλάτιον.

Λαμπρότατε, ἐξοχώτατε καὶ λίαν σεβαστέ μου κύριε. Ἡ φρόνησις ἀπαιτεῖ ν' ἀνταλλάσσωμεν κάποτε μεταξύ μας δύο σειρὰς χαιρετισμῶν διότι ἀπὸ τὴν νεότητά μας καὶ σχεδὸν ἀπὸ τὴν παιδικὴν μας ἡλικίαν εἴμεθα φίλοι, ἐγὼ δὲ προσέτι πάντα ζῶ διὰ νὰ σᾶς ὑπηρετῶ. Εἶναι ἀληθές ὅτι δὲν ἔχομεν ὑποθέσεις, διὰ νὰ ἀλληλογραφῶμεν, ἀλλὰ μεγίστην ὑπόθεσιν καὶ φροντίδα θεωρῶ νὰ γράψω εἰς τὸν φίλον μου, καὶ νὰ τοῦ εἶπω: εἶμαι καλά, καὶ νὰ μάθω τὸ ἴδιον ἀπὸ αὐτόν.

Ἰδοὺ λοιπὸν χαιρετῶ ἐγκάρδια καὶ ἀφωσιωμένα τὴν εὐγένειάν σας καὶ προσκυνῶ. Ἐγὼ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ εἶμαι καλά εἰς τὴν πρώτην ἔδραν τῆς φιλοσοφίας καὶ ζῶ ὅπως συνήθως. Ἀπὸ τὴν ἐργασίαν μου δὲν δύναμαι ν' ἀξιῶσω ἄλλην ὑπηρεσίαν ἢ μεγαλυτέραν ρητορικὴν. Θὰ ἔχω αὐξήσιν τινα τῆς μισθοδοσίας κατὰ τὴν ὀναμισθωσιν, ὅπως συνειθίζεται. Ἡ εὐγένειά σας δύναται νὰ βελτιωθῇ διότι εἴσθε ἀξίως μεγαλυτέρας ἐξελίξεως, πάντως νὰ γνωρίζητε ὅτι

ἐγὼ παραμένω φίλος εὐσεβῆς καὶ δοῦλος. Ἐξακολουθήσατε καὶ σεῖς νὰ δεικνύητε τὴν ἰδίαν στοργὴν δι' ἐμέ καὶ σὰς φιλῶ ἐγκαρδίως τὰς χεῖρας.

Παδοῦη τῆ 4 Ἰουνίου 1655

Τῆς λαμπροτάτης καὶ ἐξοχωτάτης εὐγενείας σας πολὺ ἀφωσιω-
μένος καὶ ὑπόχρεως δοῦλος.

Ἰωάννης Κωττούνιος·

Πρὸς Λέοντα τὸν Ἀλλάτιον.

Λαμπρότατε σεβαστὲ κύριε καὶ σεβασμιώτατε δέσποτα.

Κομιστῆς τῆς παρούσης εἶναι νέος ὅστις ἔμεινε ἐπὶ διάστημά τι ὡς βοηθός μου εἰς τὸ σπουδαστήριον. Ἔρχεται εἰς τὴν Ρώμην διὰ νὰ ὑποβάλῃ τὰ σέβη του καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ κατόπιν εἰς τὴν πατρίδα του τὴν Τρανσυλβανίαν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ χαιρετῶ καὶ προσκυνῶ τὴν εὐγένειάν σας ἐγκάρδια καὶ ἀφωσιωμένα καὶ μένω διὰ σὰς παλαιὸς καὶ πιστὸς φίλος. Τὰ κατ' ἐμέ διὰ τὴν ζωὴν μου καὶ διὰ τὰ ἄλλα πράγματα θὰ τὰ μάθῃ ἢ εὐγένειά σας ἀπὸ τὸν ἴδιον. Ἐγὼ τίποτε ἄλλα δὲν ἔχω νὰ σὰς εἴπω δι' ἐμέ. Διάγω τὴν ἰδίαν ζωὴν, προσκολλημένος εἰς τὴν μελέτην μου. Ἐὰν δύναμαι εἰς κάτι νὰ σὰς ἐξυπηρετήσω διατάξατέ με καὶ ἐγὼ προσεύχομαι εἰς τὸν εὐλογημένον Θεὸν νὰ σὰς φυλάττῃ καὶ σὰς φιλῶ τὰς χεῖρας.

Παδοῦη τῆ 1 Σεπτεμβρίου 1655

Τῆς λαμπροτάτης καὶ ἐξοχωτάτης εὐγενείας σας πολὺ ἀφωσιω-
μένος καὶ πολὺ ὑπόχρεως ὑπηρετῆς.

Ἰωάννης Κωττούνιος.

Πρὸς Λέοντα τὸν Ἀλλάτιον.

Λαμπρότατε καὶ ἐξοχώτατε κύριε καὶ σεβασμιώτατε δέσποτα. Δὲν ἔχω ὑποθέσεις, ἔνεκα τῶν ὁποίων νὰ γράφω τακτικώτερον εἰς τὴν εὐγένειάν σας· ἐν τούτοις ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ διὰ σὰς κάθε καλόν, ποθῶ νὰ μανθάνω πῶς εἴσθε εἰς τὴν υἰείαν σας καὶ ἂν εἴσθε ψυχικῶς εὐχαριστημένος, ἐφ' ὅσον ἡ τύχη σας ἔφερε πλησίον τῶν μεγαλειῶν τῆς Ρώμης.

Γνωρίζω ὅτι ἡ ρωμαϊκὴ αὐλή, ὅπως καὶ κατὰ τοὺς παλαιούς καιροὺς εἰς ἄλλον γίνεται μητέρα καὶ εἰς ἄλλον ἄστοργη μητριὰ. Ἐπίστευσα πάντως ὅτι ἡ διδασκαλία ἐπικουρουμένη ἀπὸ τὴν φρόνησιν εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ εὖρῃ τὴν δικαιοσύνην της. Ἐὰν ἐπιθυμητε νὰ μάθητε τὰ κατ' ἐμέ εἶμαι μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ὑγιῆς ὅσον ἐπι-

τρέπει ἡ ἡλικία μου, μελετῶ, γράφω, καὶ ὅταν πρέπει νὰ μελετήσω, μελετῶ ὄλα μου τὰ μαθήματα δίχως καμμίαν ἀνίαν. Κατέχω τὴν πρώτην ἔδραν τῆς φιλοσοφίας καὶ ὁ μισθός μου ἀνέρχεται εἰς χίλια ἐνεακόσια δουκάτα. Τόση εἶναι ἡ μεγαλόδωρη εὐμένεια τῆς γαληνοτάτης Δημοκρατίας δι' ἐμέ. Ὁ Θεός ἄς τὴν φυλάττη καὶ τὴν ἀνουψώνη.

Πιστεῦω πῶς θὰ ἔχετε ἀκούσει δι' ἴδρυσαν ἕνα Κολλέγιον ἐδῶ εἰς τὴν Παδοῦην διὰ τοὺς Ἑλληνας. Ὁ Θεός μου ἔδωκε τόσα, ὥστε νὰ δύναμαι νὰ συντηρῶ εἰς αὐτό 20 ἕως 25 μαθητὰς καὶ ὄλα αὐτὰ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν καὶ ὠφέλειαν τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας. Ἐτοποθέτησα ὡς καθηγητὴν τὸν κ. Ἰλαρίωνα Κιγάλαν, πρῶην τρόφιμον αὐτοῦ τοῦ Κολλεγίου, ἄνδρα εὐσεβῆ καὶ πολυμαθῆ, ὅστις ἔχει τώρα ἑπτὰ μαθητὰς. Ἄς εἶναι ὄλα πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Θὰ ἐμάθατε δι' ὁ κύριος Λιτσέτι μετέβη εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν. Ἀπέθανε εἰς ἄνθρωπος ἐμπειρότατος εἰς τὰ γράμματα. Ὁ Θεός ἄς διατηρήσῃ τὴν εὐγένειάν σας εἰς ἔτη πολλὰ καὶ ἄς σᾶς χαρίζη βαθὺ καὶ λιπαρὸν γῆρας. Ἄν εἰς κἄτι ἀξιζῶ νὰ σᾶς ἐξυπηρετήσω εἰς αὐτὰ ἐδῶ τὰ μέρη, διατάξατέ με καὶ σᾶς φιλῶ ἐγκαρδιώτατα τὰς χεῖρας.

Παδοῦη 27 Ἰουλίου 1657

Τῆς λαμπροτάτης καὶ ἐξοχωτάτης εὐγενείας σας πολὺ ἀφωσιωμένος καὶ πολὺ ὑπόχρεως δοῦλος.

Ἰωάννης Κωττούνιος.

Λέων ὁ Ἀλλάτιος πρὸς Ἰωάννην τὸν Κωττούνιον.

Ἔλαβον τὴν φιλικὴν σας ἀπάντησιν. Γράφετε ἐκ νέου δι' δὲν σᾶς ἀρέσει τὸ μέρος. Καὶ ἀντιλαμβάνομαι δι' τὰ αἷτια, τὰ ὁποῖα παραθέτετε προέρχονται κατόπιν φρονίμου σκέψεως τῆς εὐγενείας σας. Γνωρίζει ἡ εὐγένειά σας δι' διὰ νὰ ἀσχοληθῆ κανεὶς εἰς τὴν μελέτην χρειάζεται σωματικὴ καὶ ψυχικὴ ἡρεμία καὶ δι' δὲν πρέπει κανεὶς νὰ ἀσχολῆται παρὰ μὲ τὰ γράμματα. Ὁ τόπος ὁμῶς δὲν ἐπιτρέπει τοῦτο· ἄστατος, πλήρης συμμοριῶν καὶ ὠπλισμένων ἀνθρώπων καὶ εἶναι θαῦμα νὰ ἐπιτύχη εἰς εἰς τοὺς ἑκατόν καὶ δι' εὐκολώτερα καταγίνεται κανεὶς εἰς ὅτιδήποτε ἄλλο παρὰ εἰς τὴν μελέτην· καὶ ἂν ἀκόμη ὁ ἄνθρωπος ἔχει τάσιν πρὸς τὸ ἀγαθόν, οἱ φίλοι, ἡ συντροφιά, τὸ παράδειγμα, ἡ κλίσις τῶν νέων πρὸς τὴν κακίαν παρὰ πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ χίλια ἄλλα παρόμοια θὰ ἠνάγκαζον καὶ ἕνα ἅγιον ν' ἀρνηθῆ τὸν χριστιανισμόν καὶ φθάσει εἰς ἕξ αὐτῶν διὰ νὰ δημιουργήσῃ ταραχὴν καὶ εἰς τοὺς λοιπούς.

Εἰς τὰ καλῶς λειτουργοῦντα κολλέγια, εἰς τὰ ἡρεμα μέρη, ὅπου

οί νέοι εκπαιδεύονται με σεβασμόν ή ευγένειά σας γνωρίζει εκ πείρας ότι δυσκόλως καθοδηγούνται· σκεφθήτε τώρα σεις τι θά γίνη, όταν λείπει ή σεμνότης. Θά μου εἴπητε ἴσως ότι θά ὑπάρχη κάποιος ὅστις θά τούς ἐπιτηρῇ· ἐξ ἄλλου ὑπάρχουν καί αἱ ἐπιρροαί, αἱ συγγενεῖαι, αἱ γειτνιασθεῖς καί τὰ παραδείγματα ἄλλων. Καί ἂν ἀκόμη ἡ εὐγένειά σας μου ὀρκισθῆ δι' αὐτό ἐγὼ δέν θά πιστέψω.

Αὐτός ποῦ θά ἀναλάβῃ τήν φροντίδα, ὕστερον ἀπό σᾶς, ποῖος θά εἶναι ; Θά εἶναι κανεῖς ποῦ θά ἔχῃ φρόνησιν καί ζῆλον πρὸς τὸν Θεόν ; πολὺ καλὰ· ἂν ὁμως συμβῆ τὸ ἀντίθετον, ποῖος θά φροντίσῃ ; Ὁ δικαστὴς φέρει σέβας, δέν θέλει ὁμως νὰ δυσαρεστήσῃ τὸν πατρικιον, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν ψῆφόν του καί νὰ προβιβασθῆ σύμφωνα μὲ τὰ συμφέροντά του. Κατόπιν τούτου ἐλάχιστα θά φροντίζῃ διὰ τοιαῦτα ζητήματα. Καί τώρα ποῦ πρόκειται περὶ ζητήματος, τὸ ὁποῖον εὐκόλως δύναται νὰ συμβῆ, ἂν διὰ λόγους συμφέροντος ἢ προστασίας εἰσαχθῆ κανεῖς (δηλ. εἰς τὸ κολλέγιον), ποῦ νὰ μὴν εἶναι σταθερὸς εἰς τὴν πίστιν καί νὰ εὐνοῇ τὸ σχῆμα, ποῖα καταστροφή θά συμβῆ ; Μὴ μου εἴπητε ότι δέν θά συμβῆ τοιοῦτον τι. Ἐγὼ λέγω πῶς δύναται νὰ συμβῆ.

Ἡ ἔρευνά μου ἀφορᾷ τὴν πολιτείαν· ἀρνεῖται τοῦτο ἡ εὐγένειά σας ; Ἐπιτρέπεται νὰ λειτουργῇ ἡ ἐκκλησία καί νὰ διδάσκηται τὸ ἔθνος ἀπὸ τοιαῦτα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἄνευ φόβου, μετὰ παρρησίας καί ἀναιδέστατα, διδάσκουν ἀντιθέτως πρὸς τὰς δοξασίας, τὰς ὁποίας ἀκολουθεῖ ἡ ὑμετέρα εὐγένεια ; Δέν εἶμαι ἐγὼ πού τούς δυσφημῶ· ἡ εὐγένειά σας θά ἔχῃ ἀναγνώσῃ τὰ βιβλία των. Τί δέν ἐτόλμησαν νὰ πράξουν εἰς τὴν πολιτείαν ἐκείνην ὑποκειμενα τοιαύτης ἀγωγῆς. Ἡλλαξαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, προσέθεσαν καί ἀφῆρεσαν κατ' ἀρέσκειαν, ἔφθασαν δὲ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀυθαδείας, ὥστε ἐτόλμησαν νὰ ἐκτυπώσουν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία μεταξύ τῶν εἰκόνων τῶν ἁγίων καί πρόσωπα ἀποτροπαιότατα. Ὄταν δὲ αὐτὸ συμβαίῃ εἰς τὸν ἀρχηγόν, τί θά ἡδυνῶμεθα νὰ ἐλπίσωμεν ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀπέχει πολὺ τὸ βλέμμα τοῦ πρίγκηπος λόγῳ τῆς ἀποστάσεως καί εἰς τὰ ὁποῖα μία ἐπανόρθωσις ἀναμένεται ἀπὸ ἀνθρώπους χειροτέρους καί τῶν κακοποιῶν ἀκόμη ;

Αὐτὸ τὸ Κολλέγιον τὸ ἰδρύετε διὰ τὸ Ἔθνος ; θά μου εἴπητε ναί ! Ἐγὼ σᾶς ἀπαντῶ ότι τὸ Ἔθνος θά εἶναι ἐκεῖνο ποῦ θά ἀπολαύσῃ τὰ ὀλιγώτερα, θά γεμίσῃ ἀπὸ συγγενεῖς καί φίλους ἐκείνων τῶν χωρῶν ποῦ εἶναι ὑπήκοοι· διὰ τὰς ἄλλας χώρας ὁ Θεὸς γνωρίζει τί θά γίνη. Θά γίνη διὰ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο πού ἀρέσει εἰς αὐτούς, εἰς τὰ ἴδια συμ-

φέροντά των. Ἐχομεν τὸ παράδειγμα. Τὸ Κολλέγιον τῶν Ἑλλήνων εἶχε ἓνα σημεῖον εἰσόδου εἰς τὸν Κίτσαμον τῆς Κρήτης, πρὶν καταληφθῆ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι οἱ Ἰησουῖται δὲν κυβερνοῦν μὲ ἐμπιστοσύνην τὸ Κολλέγιον ἔθεσαν τὴν εἴσοδον εἰς τὴν διάθεσίν των. Τώρα ἂν θεωρῆται τόσον κακὸν νὰ κυβερνᾶται κανεὶς ἀπὸ Ἰησουῖτας, διατὶ αὐτοὶ μὲ πᾶν μέσον ἀφ' ἑνός μὲν οἰκιοποιήθησαν τὴν εἴσοδον (δηλ. τῶν μαθητῶν) ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔστειλαν πολλοὺς ὑποτελεῖς των εἰς τὸ Κολλέγιον τῶν Ἑλλήνων ἵνα ἀκροασθοῦν τῆς διδασκαλίας τῶν Ἰησουϊτῶν, παρά τὰς πολλαπλὰς συστάσεις τῆς Κυβερνήσεως; Θὰ ἡδυνάμην νὰ παραθέσω καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἀλλὰ συγκρατοῦμαι ἐκ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς εὐλαβείας ποῦ τρέφω πρὸς αὐτὴν τὴν Κυβέρνησιν, ὑπὸ τῆς ὁποίας θεραπεύεται ὁ οἴκτος καὶ ἡ καλλίστη διοίκησις τοῦ χριστιανισμοῦ. Γνωρίζω ἀκόμη ὅτι μεταξὺ τοῦ καλοῦ σιόρου εὐρίσκεται καὶ κακὸς καὶ μεταξὺ τῶν δώδεκα ἀποστόλων ὑπῆρχε καὶ ὁ Ἰούδας ὁστις ἐπρόδωσε τὸν διδάσκαλόν του διὰ τριάκοντα ἀργύρια.

Δὲν εἶναι ἐπιτρεπτόν νὰ θελήσητε νὰ φέζητε τὴν τύχην σας ὡς πλεονέκτημα. Δὲν θὰ ἤθελα ἐκεῖνο τὸ μικρὸν καλὸν ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὸ Κολλέγιον τῆς Ρώμης, νὰ καταστραφῆ ἀπὸ τὸ Κολλέγιον τοῦ κ. Κωττουνίου. Γνωρίζετε πολὺ καλὰ ὅτι μεταξὺ τῶν μεγαλυτέρων ἐχθρῶν τῆς ἐκκλησίας συγκαταλέγονται οἱ Ἑλληνες οἵτινες ὑπακούουν εἰς αὐτὴν τὴν Κυβέρνησιν. Εἶναι πλέον ἡρεμοὶ καὶ εὐπειθεῖς νὰ ὑποταχθοῦν καὶ νὰ δεχθοῦν τὴν ἀλήθειαν ἐκεῖνοι, οἵτινες διατελοῦν ὑπὸ τὸν ζυγόν τοῦ Τουρκοῦ. Δὲν θέλω νὰ προσθέσω ἄλλα, διότι γνωρίζω ὅτι ἡ φρόνησις καὶ ἡ πειρὰ σας γνωρίζει κάλλιστα, ἐὰν δὲ εἴμεθα μαζὶ θὰ ἐλέγομεν πολλὰ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν δυνάμεθα νὰ ἐμπιστευθῶμεν εἰς τὸν χάρτην. Θὰ ἐρωτήσητε· ποῦ λοιπὸν θὰ χρειασθῆ νὰ κάμη κανεὶς κάτι; Σὰς ἀπαντῶ· εἰς μέρος ὅπου δὲν γεννῶνται τοιαῦτα δυσχέρειαι καὶ θὰ δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι οἱ νέοι θὰ ὠφεληθοῦν ψυχικῶς, θρησκευτικῶς καὶ ἔθνικῶς. Ἐὰν ἐπρόκειτο δι' ἐμὲ καὶ εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν δὲν εὕρισκον κατάλληλον μέρος εἰς τὴν Ἑλλάδα, θὰ προετίμων τὴν Ρώμην ὅπου ὑπάρχει εὐχέρεια διὰ τὸ κάθε τι, μεγαλυτέρα ἐκτίμησις ἀπὸ τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης καὶ ὅπου οἱ Ἰδρυταὶ καὶ οἱ εὐεργέται ὑψώνουν τὴν φωνὴν καὶ ἀφήνουν φήμην εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ἡ διοίκησις τῶν Ἰησουϊτῶν, θὰ εἶπη τις, δὲν εἶναι ἀρεινὴ ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦν νὰ ἀρπάσουν μεγάλην ἐξουσίαν· ἐξ ἄλλου οἱ ὄρκοι καὶ ὑποχρεώσεις ποῦ σὰς ἀρέσουν, διὰ νὰ μὴ παραμεληθοῦν κατα-

χωροῦνται διὰ διαταγμάτων τοῦ Πάπα, τῶν ὁποίων ἡ τήρησις καθίσταται ἀφευκτος, ἐνῶ ἡ τοπικὴ διεύθυνσις θὰ στηρίζεται σὲ κανένα μέγαν κύριον ὅστις συχνὰ θὰ ζητῆ τὴν ἀκρόασιν τοῦ Πάπα. Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν Ρώμην αἱ ὑποθέσεις δὲν ἀνάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν ἑνὸς καὶ μόνου, ἀλλὰ πολλῶν, καὶ δὲν ἰσχύουν οἱ ἀτομικοὶ πόθοι καὶ τὰ κέρδη. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν βλέπει κανεὶς, ἄλλος τὸ διακρίνει. Μοῦ εἶναι ἀρεστὸν οἱ νέοι νὰ σποιδάζουν κατὰ τὴν κλίσιν των καὶ ἰφ' οὗ διδαχθοῦν ἐλεύθερα νὰ ἐπιδιδῶνται εἰς τὰς μελέτας τῆς ἀρεσκείας των. Πρὸς χάριν, Κύριε Κωττούνιε· σκεφθῆτε καλὰ καὶ προσπαθήσατε νὰ μὴ ἔχητε νὰ δώσητε λογαριασμὸν εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν κακὴν ἐκλογὴν τοῦ τόπου. Ἐὰν ἀλλάξητε γνώμην, θὰ ἐφρόντιζα μέσῳ τῶν Κυρίων μου νὰ ἔχη ἡ Ὑμετέρα εὐγένεια πᾶσαν ἱκανοποίησιν καὶ πᾶσαν χάριν ποῦ θὰ ἐπέδιωκε. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι μεγάλη, τὸ δὲ κακὸν ποῦ θὰ προέκυπτε, θὰ ἦτο καταστρεπτικὸν διὰ τὸ ἔθνος. Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι καλύτερον ν' ἀναβληθῆ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σας, τὴν ὁποίαν ἂν θελήσητε νὰ πραγματοποιήσητε ὁλόκληρον, ἴσως νὰ εἶχομεν ἀποτελέσματα ἀντίθετα τῶν ἐπιδιωκομένων.

Ἡ Ὑμετέρα εὐγένεια εὐχομαι νὰ παραμείνη ὑγιής· ἐν τῷ μεταξύ ἡμεῖς ἐντεῦθεν προσευχομέθα εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἐπιδαψιλεύσῃ πᾶσαν εὐδαιμονίαν καὶ εὐτυχίαν εἰς τὸ ἔργον σας, τὸ ὁποῖον ὅλοι μας ἠνωμένοι ποθοῦμεν ν' ἀποβῆ ὠφέλιμον εἰς τὸ ἔθνος.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΩΤΤΟΥΝΙΟΥ¹

- 1) De triplici statu animae rationalis ad avres ac tenorem Aristotelis. Bononiae 1628.
- 2) In primum Aristotelis librum de Meteoris. Bononiae 1631
- 3) Expositio Universae Logices. Patavii ΟΙΘΙΟΛΙ.
- 4) Ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων βιβλία δύο. Patavii MDCLIII.
- 5) Commentarii lucidissimi in tres Aristotelis libros de anima. Patavii MDCLVII.
- 6) Manuale. Scholasticum de vitiis et peccatis. Patavii MDCXXXV.
- 7) De conficiendo epigrammate liber unus. Bonon. 1632.
- 8) Oratio academica de vera nobilitate. Patavii MDCXXXVIII.
- 9) Oratio academica de formis rerum publicarum. Patavii MDCXXXVIII.
- 10) Oratio liminaris habità a perill. et excellentis. Patavii MDCXXXVIII.
- 11) Oratio liminaris, habità in Patavina academia.
- 12) Ἐπιγραμματα Immortalitati, Alcidiï philelleni. Patavii Typ. Cribelarianis.

Ἄ Κ. Σάθας² σημειώνει καὶ τὰ κατωτέρω ἔργα μὲ ἀτελῆ τίτλον καὶ χρονολογίαν ἐκδόσεως.

- 1) Physica, cum epistola ad principem et Arciep. Salisburg.
- 2) Prolusio in solenni inauguratione primariae de philosophiam exedrae.
- 3) De coelo et mundo.
- 4) De virtutis et vitiis.
- 5) De generatione et corruptione.

1) Τὰ ὑπ' ἀριθ. 9, 10 καὶ 11 εὐρίσκονται ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον: Ioannis Cottynii Orationes Tres. Σπανιώτατον ὑπάρχει ἀντίτυπον εἰς τὴν βιβλιοθήκην Μαζαρίνου ὑπ' ἀριθ. βιβλιοθ. 10325.

2) Πρβλ. Κ. Σάθα, Νεοελ. φιλολ. σ. 302.

